

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1929.

Andra kammaren.

Nr 14.

Tisdagen den 26 februari.

Kl. 3.30 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde av herr förste vice talman-
nen.

§ 1.

Justerades protokollen för den 19 och den 20 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes två till kammaren inkomna sjukbetyg, så lydande:

Att förvaltare E. Laurén, enligt uppgift ledamot av riksdagens andra kam-
mare, är oförmögen till arbete några dagar på grund av luftrörskatarr efter
influenta, intygas.

Stockholm den 23 februari 1929.

Arne Ax:son Sjöberg.

leg. läkare.

Att riksdagsmannen Erik Nordkvist från Skara på grund av sjukdom (in-
fluenta) är förhindrad att infinna sig till riksdagsarbetet från ²⁵/₂—²⁸/₂ in-
tygas.

Skara den 25 februari 1929.

P. Sahlin,

1:e stadsläkare.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Johansson* propositionerna:

nr 114, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april
1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län;

nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den
16 maj 1884 angående patent och lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 5
juli 1884 om skydd för varumärken;

nr 119, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen
den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å
spritdrycker;

nr 120, angående tullfri införsel av vissa astronomiska instrument;

nr 103, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och
Karlskrona stad;

nr 104, angående pensionering av vissa förutvarande mästare och arbetare
vid Karlskrona kustartilleriregementes beklädnadsverkstäder m. m.;

nr 105, angående medgivande för förra sömmerskan vid Svea livgardes in-
tendenturverkstäder Hilda Maria Lundahl att för erhållande av förtidspension
tillgodoräkna sig viss tjänstgöringstid;

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 14.

nr 106, angående tilläggs pension åt f. d. flaggunderofficeren vid flottan, underlöjtnanten i marinen F. O. Carlsson;

nr 107, angående ersättning till Sigfrid Israelsson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 112, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad;

nr 113, angående pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer m. fl.;

nr 117, angående försäljning av ett område, tillhörande Rosenholms övningsfält invid Karlskrona;

nr 118, angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet vid Arlöv i Malmöhus län;

nr 124, angående bestridande av kostnader för vissa åtgärder i anledning av isförhållandena vid rikets kuster;

nr 126, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

nr 125, angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

nr 128, angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning;

nr 129, angående förändring i avseende å löneställning och antal av vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

nr 115, angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen;

nr 116, angående tilläggs pensioner åt vissa f. d. lärare och lärarinnor;

nr 121, angående vissa anslag till folkskoleseminarierna;

nr 131, angående pension åt förre slöjdläraren R. E. Malmborgs änka Sofia Mathilda Malmborg, född Erikson;

nr 132, angående pension åt förra småskollärarynner Ester Desideria Melander;

nr 133, angående rätt för förra folkskollärarynner Anna Fredrika Ljungberg till viss tjänstårsberäkning för pension; och

nr 134, angående pension åt föreståndaren för John Lennings vävskola i Norrköping G. A. Wennerström; samt

av herr statsrådet *Lübeck* propositionerna:

nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; och

nr 135, angående tilläggs pension åt byråchefen K. D. Dickman m. m.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 370 av herr *Hamrin*; och

nr 371 av herr *Osberg*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 372 av herr *Hollertz m. fl.*; och

nr 373 av herr *Eriksson* i Stockholm.

§ 5.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 19 och 20.

§ 6.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets memorial, nr 21, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande ersättning till fonden för bibanor i vissa delar av riket blev den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen av kammaren godkänd.

§ 7.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, som nu föredrogs, bordlades åter.

§ 8.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Ovanmyra, nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor; och

herr *Anderson* i Råstock *m. fl.* nr 375, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, angående viss omorganisation av vägväsendet;

herr *Gardell* i Gans *m. fl.*, nr 376, i anledning av sistnämnda proposition;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp *m. fl.*, nr 377, i anledning av samma proposition;

herr *Ekman*, nr 378, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 56, angående anslag till överståthållarämbetet *m. m.*; samt

herr *Hage m. fl.*, nr 379, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 85, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 (nr 129) angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper.

Nämnda motioner bordlades.

§ 9.

Upplästes ett till kammaren inkommet protokoll, så lydande:

År 1929 den 25 februari sammanträdde kamrarnas valmän för att utse revisorer och revisorssuppleanter för granskning av riksbankens avdelningskontors i orterna räkenskaper och förvaltning; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

revisorer:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Dahlström, A.</i> , expeditionsföreståndare, Göteborg,	med 24 röster,
» <i>Neiglick, Fritz</i> , kapten, Göteborg,	» 24 » ,
» <i>d'Orchimont, F.</i> , f. d. handlande, Göteborg,	» 24 » ,
» <i>Larsson, L.</i> , landstingsman, Huveröd,	» 24 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Persson, Alfred</i> , lantbrukare, Vadensjö,	med 24 röster,
» <i>Lundgren, Axel</i> , redaktör, Malmö,	» 24 » ,
» <i>Rydén, A.</i> , kamrer, Hököpinge,	» 24 » ,
» <i>Sylvan, H.</i> , agronom, Nyboholm,	» 24 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Olsson, Ahlmans Olof</i> , f. d. riksdagsman, Insjön	med 24 röster,
» <i>Skarstedt, W.</i> , f. d. riksdagsman, Falun,	» 24 » ,
» <i>Backelin, H.</i> , landstingsman, Falun,	» 24 » ,
» <i>Eronn, A.</i> , f. d. riksdagsman, Leksand,	» 24 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Hällander, Alb.</i> , handelsföreståndare, Gävle,	med 24 röster,
» <i>Lindblom, Edw.</i> , handlande, Gävle,	» 24 » ,
» <i>Nygren, G.</i> , konduktör, Gävle,	» 24 » ,
» <i>Nyberg, N. A.</i> , trävaruhandlare, Gävle,	» 24 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Linder, J. R.</i> , skollärare, Tvååker,	med 24 röster,
» <i>Brodin, O.</i> , direktör, Halmstad,	» 24 » ,
» <i>Svensson, Gustav</i> , skomakaremästare, Slöinge,	» 24 » ,
» <i>Johansson, Aug.</i> , lantbrukare, Skälmtorp, Slöinge,	» 24 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Berglund, Enar</i> , landstingsman, Strömnäs,	med 24 röster,
» <i>Törner, A.</i> , direktör, Härnösand,	» 24 » ,
» <i>Hesse, Samuel</i> , advokat, Härnösand,	» 24 » ,
» <i>Hallin, Erik</i> , landstingsman, Örnsköldsvik,	» 24 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Johansson, Edvard</i> , landstingsman, Häradsköp, Skillingaryd,	med 24 röster,
» <i>Andrén, Fredrik</i> , ingenjör, Jönköping,	» 24 » ,
» <i>Pettersson, J. Aug.</i> , landstingsman, Huskvarna,	» 24 » ,
» <i>Fors, N.</i> , ekonomichef, Jönköping,	» 24 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Nilsson, V.</i> , rostmästare, Kalmar,	med 24 röster,
» <i>Modèer, Seth</i> , handlande, Mönsterås,	» 24 » ,
» <i>Olsson, John</i> , skräddare, Kalmar,	» 24 » ,
» <i>Sjöberg, S.</i> , godsägare, Färjestaden,	» 24 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Rydén, Magnus</i> , förste marinintendent, Karlskrona,	med 24 röster,
» <i>Appelkvist, Caspar</i> , handelsföreståndare, Ronneby,	» 24 » ,
» <i>Berg, Robert</i> , f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 24 » ,
» <i>Kloo, O.</i> , f. d. riksdagsman, Karlskrona,	» 24 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Berg, N. A:son</i> , f. d. riksdagsman, Munkfors,	med 24 röster,
» <i>Göthberg, A. H.</i> , f. d. riksdagsman, Munkfors,	» 24 » ,
» <i>Huss, R.</i> , major, Karlstad,	» 24 » ,
» <i>Lindh, A.</i> , landstingskamrer, Karlstad,	» 24 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Svensson, M.</i> , kontorsbiträde, Kristianstad,	med 24 röster,
» <i>Wingren, H.</i> , kamrer, Kristianstad,	» 24 » ,
» <i>Jönsson, Sven</i> , f. d. riksdagsman, Fridhill,	» 24 » ,
» <i>Lorenzen, H. Chr.</i> , kamrer, Karpalund,	» 24 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Träff, J. A.</i> , f. d. riksdagsman, Mjölby,	med 24 röster,
friherre <i>Hermelin, Gösta</i> , Ulvåsa,	» 24 » ,
herr <i>Hanzén, J.</i> , redaktör, Linköping,	» 24 » ,
» <i>Rydén, C.</i> , järnvägskontrollör, Linköping,	» 24 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Bexell, Albert</i> , stadsfogde, Luleå,	med 24 röster'
» <i>Bäckström, Amandus</i> , kommissionär, Öjebyn,	» 24 » ,
» <i>Sandström, Robert</i> , handlande, Gammelstad,	» 24 » ,
» <i>Nycander, H.</i> , landstingsdirektör, Luleå,	» 24 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Wallin, Erik</i> , handelsföreståndare, Lidköping,	med 24 röster,
» <i>Johansson, Alf</i> , lantbrukare, Rambotorp, Låstad,	» 24 » ,
» <i>Andersson, Justus</i> , kommunalordförande, Karlsborg,	» 24 » ,
» <i>Johansson, K. E.</i> , landstingsman, Fåleberg, Larv,	» 24 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Eriksson, Karl</i> , f. d. riksdagsman, Lundby, Okna,	med 24 röster,
» <i>Lagerbäck, E. A.</i> , kassör, Norrköping,	» 24 » ,
» <i>Eriksson, Josef</i> , f. d. riksdagsman, Finspång,	» 24 » ,
» <i>Jonsson, Edvard</i> , inspektor, Fiskeby,	» 24 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Lundbom, Erik</i> , f. d. riksdagsman, Stigtomta,	med 24 röster,
» <i>Carlsson, E. G.</i> , stadsstyrelseledamot, Katrineholm,	» 24 » ,
» <i>Juhlin, Ragnar</i> , lantbrukare, Ellesta, Vrena,	» 24 » ,
» <i>Granath, E. A.</i> , lantbrukare, Kälkesta, Jönåker,	» 24 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Gustafsson, Gid.</i> , redaktionssekreterare, Sundsvall,	med 24 röster,
» <i>Carlström, L. V.</i> , bageriföreståndare, Sundsvall,	» 24 » ,
» <i>Thor, C. G.</i> , förvaltare, Nedansjö,	» 24 » ,
» <i>Karlsson, Rob.</i> , f. d. riksdagsman, Gasabäck, Söråker,	» 24 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Lagerkvist, Emil</i> , f. d. riksdagsman, Skellefteå,	med 24 röster,
» <i>Karlsson, N.</i> , nämndeman, Tavelnsjö,	» 24 » ,
» <i>Berg, Knut</i> , rådman, Umeå,	» 24 » ,
» <i>Johansson, K. A.</i> , lokomotivförare, Vännäs,	» 24 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Tapper, K.</i> , kassör, Uppsala,	med 24 röster,
» <i>Ekstrand, Åke</i> , e. o. hovrättsnotarie, Uppsala,	» 24 » ,
» <i>Norén, K.</i> , vattenrättsnämndeman, Häggeby,	» 24 » ,
» <i>Wahlstedt, Uno</i> , bagare, Uppsala,	» 24 » ;

vid kontoret i Visby

friherre <i>Kruise af Verchou, H.</i> , major, Tingstäde,	med 24 röster,
herr <i>Kahlström, K.</i> , f. d. riksdagsman, L:a Atlings, Atlingbo,	» 24 » ,
» <i>Hansén, Th.</i> , f. d. riksdagsman, Bonsarve, Vamlingbo,	» 24 » ,
» <i>Karlström, Hugo</i> , f. d. riksdagsman, Lummelunda, Martebo,	» 24 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Lindkvist, G. E.</i> , rådman, Åmål,	med 24 röster
» <i>Berggren, Gustaf</i> , distriktschef, Åmål,	» 24 » ,
» <i>Andersson, Folke</i> , trafikassistent, Uddevalla,	» 24 » ,
» <i>Johansson, Albert</i> , bruksbokhållare, Trollhättan,	» 24 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Johansson, K.</i> , lantbrukare, Vretberga, Medåker,	med 24 röster,
» <i>Landstätt, R.</i> , kamrer, Västerås,	» 24 » ,
» <i>Andersson, Fr. O.</i> , fjärdingsman, Hallstahammar,	» 24 » ,
» <i>Westholm, E. A.</i> , landstingsman, Västerås,	» 24 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Ljungkvist, J. M.</i> , garvare, Växjö,	med 24 röster,
» <i>Johansson, G. W.</i> , hemmansägare, Östad, Täckaregård, Väckelsång	» 24 » ,
» <i>Hultin, Gustaf</i> , lokomotivförare, Älmhult,	» 24 » ,
» <i>Lindahl, Ernst</i> , lantbrukare, Lagan,	» 24 » ;

vid kontoret i Örebro,

herr <i>von Hofsten, H. R.</i> , major, Örebro,	med 24 röster,
» <i>Gustafsson, Arv.</i> , kassör, Örebro,	» 24 » ,
» <i>Åqvist, Torsten</i> , direktör, Örebro,	» 24 » ,
» <i>Molin, C. A.</i> , f. d. riksdagsman, Aspa,	» 24 » ;

vid kontoret i Östersund

herr <i>Mattsson, Anders</i> , lasarettssyssloman, Östersund,	med 24 röster,
» <i>Olsson, Per</i> , mejeridisponent, Östersund,	» 24 » ,
» <i>Roman, P. G.</i> , häradsskrivare, Östersund,	» 24 » ,
» <i>Olsson, O. P.</i> , affärschef, Östersund,	» 24 » ;

suppleanter:

vid kontoret i Göteborg

herr <i>Börjesson, L. A.</i> , sjukkasseexpeditör, Göteborg,	med 23 röster,
» <i>Rodhe, C. W.</i> , överstelöjtnant, Göteborg,	» 23 » ,
» <i>Hjort, Gustaf</i> , direktör, Göteborg,	» 23 » ,
» <i>Karlsson, Edwin</i> , f. d. riksdagsman, Tuve,	» 23 » ;

vid kontoret i Malmö

herr <i>Thomasson, G.</i> , lantbrukare, Hejdeholm, Hurva,	med 23 röster,
» <i>von Porat, Wilhelm</i> , överstelöjtnant, Lund,	» 23 » ,
» <i>Hermansson, J. W.</i> , lagerbokhållare, Malmö,	» 23 » ,
» <i>Mårtensson, Per</i> , lantbrukare, Pärup, Ö. Sallerup,	» 23 » ;

vid kontoret i Falun

herr <i>Maritz, Per</i> , kommunalordförande, Leksand,	med 23 röster,
» <i>Minör, P. A.</i> , landstingsman, Falun,	» 23 » ,
» <i>Ohlsén, Olof</i> , handlande, Orsa,	» 23 » ,
» <i>Eriksson, Ollas A.</i> , f. d. riksdagsman, Fors station,	» 23 » ;

vid kontoret i Gävle

herr <i>Carlsson, Pontus</i> , målaremästare, Gävle,	med 23 röster,
» <i>Hellström, H.</i> , kapten, Gävle,	» 23 » ,
» <i>Norell, J. A.</i> , fabrikör, Söderhamn,	» 23 » ,
» <i>Berg, Fredrik</i> , direktör, Gävle,	» 23 » ;

vid kontoret i Halmstad

herr <i>Andersson, Janne</i> , byggmästare, Falkenberg,	med 23 röster,
» <i>Persson, P.</i> , f. d. riksdagsman, Tofta,	» 23 » ,
» <i>Lindblad, H. F.</i> , folkskollärare, Sibbarp,	» 23 » ,
» <i>Nilsson, C. L.</i> , landstingsman, Olofsbo, Falkenberg,	» 23 » ;

vid kontoret i Härnösand

herr <i>Lindeborg, J.</i> , kamrer, Härnösand,	med 23 röster,
» <i>Bowin, A.</i> , handlande, Sollefteå,	» 23 » ,
» <i>Carlsson, E.</i> , ekonomichef, Sollefteå,	» 23 » ,
» <i>Hägglund, O. A.</i> , nämndeman, Arnäsavall,	» 23 » ;

vid kontoret i Jönköping

herr <i>Strömberg, Viktor</i> , direktör, Jönköping,	med 23 röster,
» <i>Gelotte, B. E.</i> , f. d. riksdagsman, Tranås,	» 23 » ,
» <i>Holstensson, Allan</i> , lantbrukare, Alfversjö, Eksjö,	» 23 » ,
» <i>Svensson, Johan</i> , nämndeman, Fällinge, Smålandsstenar,	» 23 » ;

vid kontoret i Kalmar

herr <i>Göransson, C. E.</i> , rektor, Kalmar,	med 23 röster,
» <i>Olsson, F.</i> , konditor, Kalmar,	» 23 » ,
» <i>Jonsson, John W.</i> , landstingsman, Nybro,	» 23 » ,
» <i>Ander, E.</i> , lasarettssyssloman, Kalmar,	» 23 » ;

vid kontoret i Karlskrona

herr <i>Andersson, Anton</i> , kakelarbetare, Karlskrona,	med 23 röster,
» <i>Olsson, N. P.</i> , kamrerare, Mjällby,	» 23 » ,
» <i>Klemedtson, Nils</i> , lantbrukare, Merserum,	» 23 » ,
» <i>Dahl, Aug.</i> , häradsdomare, Rosendal,	» 23 » ;

vid kontoret i Karlstad

herr <i>Flognfält, G.</i> , f. d. riksdagsman, Åmotsfors,	med 23 röster,
» <i>Svensson, Johan</i> , lantbrukare, Heljetorp, Väse,	» 23 » ,
» <i>Ferm, E. D.</i> , lantbrukare, Skåre,	» 23 » ,
» <i>Lennartsson, C. E. L.</i> , godsägare, Rotnäs, Ulfsby,	» 23 » ;

vid kontoret i Kristianstad

herr <i>Berglund, Allan</i> , landstingskamrer, Kristianstad,	med 23 röster,
» <i>Olsson, Henrik</i> , landstingsman, Spjutstorp,	» 23 » ,
» <i>Olsson, Otto J.</i> , lantbrukare, Hammenhög,	» 23 » ,
» <i>Sköld, H.</i> , folkskollärare, Kristianstad,	» 23 » ;

vid kontoret i Linköping

herr <i>Hallendorff, Joh.</i> , f. d. landstingsman, Gerstorp, Linköping,	med 23 röster,
» <i>Sköld, Carl</i> , redaktör, Linköping,	» 23 » ,
» <i>Johnsson, Robert</i> , överassistent, Linköping,	» 23 » ,
» <i>Danckwardt-Lillieström, Gösta</i> , kassör, Linköping,	» 23 » ;

vid kontoret i Luleå

herr <i>Widlund, O.</i> , tapetserare, Luleå,	med 23 röster,
» <i>Wallin, Levi</i> , handlande, Boden,	» 23 » ,
» <i>Johansson, G.</i> , stationsinspektör, Boden,	» 23 » ,
» <i>Lantz, E. P.</i> , landstingsman, Luleå,	» 23 » ;

vid kontoret i Mariestad

herr <i>Jacobsson, Mårten</i> , kontorist, Falköping	med 23 röster,
» <i>Fredberg, G. M.</i> , fabrikör, Finnerödja,	» 23 » ,
» <i>Kjellendorff, I. W.</i> , lantbrukare, Delebäck, Hova,	» 23 » ,
» <i>Björk, Gotthard</i> , redaktör, Mariestad,	» 23 » ;

vid kontoret i Norrköping

herr <i>Johansson, Fredrik</i> , hemmansägare, Vevlöf, Östra Husby,	med 23 röster,
» <i>Frost, G. F.</i> , f. d. riksdagsman, Norrköping,	» 23 » ,
» <i>Cederstrand, Th.</i> , handlande, Norrköping,	» 23 » ,
» <i>Ljungberg, A. J.</i> , förste lärare, Norrköping,	» 23 » ;

vid kontoret i Nyköping

herr <i>Hedin, Karl</i> , ingenjör, Kärrbo, Nyköping,	med 23 röster,
» <i>Boman, Axel</i> , lantbrukare, Tystberga,	» 23 » ,
» <i>Berger, C. O.</i> , folkskollärare, Stigtomta,	» 23 » ,
» <i>Larsson, Arvid</i> , murare, Katrineholm,	» 23 » ;

vid kontoret i Sundsvall

herr <i>Andersson, Torsten</i> , e. o. hovrättsnotarie, Sundsvall,	med 23 röster,
» <i>Johansson, Gustaf</i> , disponent, Sundsvall,	» 23 » ,
» <i>Nilsson, B.</i> , lantbrukare, Skedvik, Attmar,	» 23 » ,
» <i>Hedqvist, P. L.</i> , landstingsman, Fagervik,	» 23 » ;

vid kontoret i Umeå

herr <i>Jacobsson, U. R.</i> , landstingsman, Vilhelmina,	med 23 röster,
» <i>Hansson, Erik</i> , nämndeman, Vännäs,	» 23 » ,
» <i>Conradson, R.</i> , apotekare, Nordmaling,	» 23 » ,
» <i>Eriksson, E.</i> , f. d. riksdagsman, Böle,	» 23 » ;

vid kontoret i Uppsala

herr <i>Eriksson, C. J.</i> , landstingsman, Rosenhill, Almunge,	med 23 röster,
» <i>Elmroth, A. E.</i> , fjärdingsman, Tierp,	» 23 » ,
» <i>Bengtsson, E.</i> , lantbrukare, Gunnarsbo, Lövsta bruk,	» 23 » ,
» <i>Thorsson, Ernst</i> , lantbrukare, Österberga, Rasbo,	» 23 » ;

vid kontoret i Visby

herr <i>Lingström, Aug.</i> , f. d. riksdagsman, Klintehamn,	med 23 röster,
» <i>Olofson, A. G.</i> , agronom, Visby,	» 23 » ,
» <i>Engström, Herman</i> , landstingsman, Slite,	» 23 » ,
» <i>Kullberger, Algot</i> , kamrer, Visby,	» 23 » ;

vid kontoret i Vänersborg

herr <i>Browall, Paul</i> , lantbrukare, Pjukarp, Älmestad,	med 23 röster,
» <i>Andrén, Anders</i> , handlande, Brålanda,	» 23 » ,
» <i>Samuelsson, Knut</i> , banmästare, Bohus,	» 23 » ,
» <i>Lundgren, Anton</i> , poliskonstapel, Vänersborg,	» 23 » ;

vid kontoret i Västerås

herr <i>Sandell, Arvid</i> , häradsdomare, Näs, Tillberga,	med 23 röster,
» <i>Sjöfält, Karl</i> , sekreterare, Västerås,	» 23 » ,
» <i>Fröier, Isidor</i> , folkskollärare, Västerås,	» 23 » ,
» <i>Pehrsson, Pehr</i> , direktör, Sala,	» 23 » ;

vid kontoret i Växjö

herr <i>Gustafsson, Amandus</i> , järnarbetare, Växjö,	med 23 röster,
» <i>Johansson, Karl</i> , nämndeman, Öja,	» 23 » ,
» <i>Mattsson, V.</i> , lantbrukare, Eneryda,	» 23 » ,
» <i>Sandstedt, Ernst</i> , nämndeman, Björkebråten, Ryd,	» 23 » ;

vid kontoret i Örebro

herr <i>Abrahamsson, O.</i> , förrådsförvaltare, Örebro,	med 23 röster ⁹
» <i>Windahl, A.</i> , f. d. riksdagsman, Örebro,	» 23 » ,
» <i>Linder, Hjalmar</i> , grosshandlare, Örebro,	» 23 » ,
» <i>Jansson, G. L.</i> , nämndeman, Grythytted, » 23 » ;	

vid kontoret i Östersund

herr <i>Pålsson, Olof</i> , hemmansägare, Söre, Lit,	med 23 röster ⁴
» <i>Lögdberg, J.</i> , hemmansägare, Genvalla,	» 23 » ,
» <i>Holm, Sigurd</i> , Typograf, Östersund,	» 23 » ,
» <i>Henriksson, Henrik</i> , d. y., mejeridisponent, Offne, Trångsviken,	» 23 » ;

sedan ordningen mellan dem av suppleanterna, som erhållit lika antal röster, blivit genom lottning bestämd.

Joh. Nilsson.

Carl Arv. Andersson.

Erik Abrahamsson.

Olof Nilsson.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöt kammaren, att underrättelse om de försiggångna valen skulle genom utdrag av kammarens protokoll meddelas bankoutskottet med anmodan till utskottet att lämna såväl fullmäktige i riksbanken som vederbörande avdelningskontor och de valda meddelande om valens utgång.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående räntefri försträckning åt telegraftjänstemännens skatteinbetalningskassa i Stockholm; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av räntan å vissa lån ur lånefonden för tjänstemannasamhället vid Mörby;

från första lagutskottet:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse i visst fall för befälhavare eller förare å luftfartyg, hörande till krigsmakten, från skyldighet att gälda skadestånd;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 30 kap. 21 § rättegångsbalken; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kronans förmånsrätt för avdikningslån m. m.;

från riksdagens kansli:

nr 32, angående val av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare; och

nr 35, angående val av riksdagens militieombudsman och hans efterträdare;

från konstitutionsutskottet, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av en mellan Sverige och Amerikas Förenade Stater undertecknad skiljedomstraktat;

från bankoutsittet, nr 40, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om ändrad lydelse av 13 och 25 §§ i lagen för Sveriges riksbank; samt

från jordbruksutskottet:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av den kronoegendomarna Revinge nr 22 och 23 i Revinge socken av Malmöhus län tillhörande lägenheten litt. V. å Kalvmossen;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Skövde stad av en i staden belägen kronan tillhörig fastighet;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljningen av visst till övningsfältet i Linköping hörande markområde; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av nionde huvudtitelns anslag till kommittéer och utredningar genom sakkunniga.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens förordnanden:

nr 33, för revisionssekreteraren m. m. E. G. Geijer att vara riksdagens justitieombudsman;

nr 34, för häradshövdingen m. m. H. G. Forsberg att vara riksdagens justitieombudsmans efterträdare;

nr 36, för revisionssekreteraren m. m. G. M. E. Bendz att vara riksdagens militieombudsman; och

nr 37, för hovrättsrådet E. H. Elliot att vara riksdagens militieombudsmans efterträdare.

§ 11.

Till bordläggning anmäldes:

andra lagutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckta motioner rörande införande av obligatorisk arbetslöshetsförsäkring; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, med anledning av väckt motion angående stadgande av viss maximiålder för innehav av kommunal befattning.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag.

§ 13.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *Hultman*

» *Andersson* i Falkenberg

under 9 dagar fr. o. m. denna dag,

» 6 » » den 27 febr.,

herr <i>Eriksson</i> i Toftered	under	6	dagar	fr. o. m.	den	28	febr.,	
» <i>Norsell</i>	»	6	»	»	»	27	»	
» <i>Lindgren</i>	»	8	»	»	»	27	»	och
» <i>Alströmer</i>	»	5	»	»	»	28	»	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 27 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes ett till kammaren inkommet sjukbetyg, så lydande:

Att ledamoten i riksdagens andra kammare, rådmannen Birger Christensson, sedan den 26 februari 1929 vårdas å härvarande lasarett för gallblåseinflammation samt att rådman Christensson på grund härav från ovannämnda dag och tillsvi vidare ej kan deltaga i riksdagsarbetet intygas.

Södertälje den 26 februari 1929.

Erik Normann,
t. f. lasarettsläkare.

§ 2.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen av:

herr statsrådet *Malmberg* propositionerna:

nr 127, angående försäljning av vissa delar av övningsplatsen Kronobergs-
hed;

nr 137, angående pensionering av vissa i försvarsväsendets tjänst anställda
eller förut anställda personer; och

nr 139, angående befrielse för stärbhusdelägarna efter kaptenen J. A. Ryding
från viss ersättningsskyldighet;

herr statsrådet *Bissmark* propositionerna:

nr 108, angående anslutning till en av Nationernas förbunds församling under
dess nionde ordinarie möte i Genève i september 1928 till antagande förordad
generalakt med bestämmelser om förlikning, skiljedom och rättsligt avgörande
av internationella tvister; och

nr 109, angående godkännande av en mellan Sverige och Kina undertecknad
tulltraktat; samt

herr statsrådet *Johansson* propositionerna:

nr 140, angående ändrade villkor för lån till skyddshemmet åkerbrukskolo-
nien Hall;

nr 25, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller
upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 122, med förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 26 januari 1894 (nr 17) angående hushållningen med de allmänna skogarna i riket;

nr 123, angående undersökningar rörande reglering av vissa delar av Örekilsälven i Älvsborgs län och Kalix älv i Norrbottens län;

nr 130, angående statsbidrag till kostnader för laga skiftet å Färila sockens stora skifteslag;

nr 138, angående grunder för försäljning av kronoegendomar m. m.;

nr 143, angående ändringar i villkoren för kolonatupplåtelse å kronoparker i Norrland och Dalarna m. m.;

nr 144, angående befrielse för K. H. Larsson från erläggande av visst räntebelopp;

nr 145, angående överlåtande till Sorsele kommun av visst område av den vid avvitrting inom Sorsele socken till kyrkstad avsatta mark;

nr 146, angående efterskänkande av återstående ogulden köpeskilling för ett virkesparti;

nr 142, angående tillfällig löneförhöjning under budgetåret 1929/1930 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

nr 147, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv; och

nr 148, angående pension åt justeraren av mått och vikt E. S. Tengelin.

Samtliga avlämnade propositioner bordlades.

§ 3.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande Kungl. Maj:ts propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 114, med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 april 1926 om inskränkning i rätten till inmutning inom vissa län; och

nr 136, med förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 16 maj 1884 angående patent och lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 5 juli 1884 om skydd för varumärken;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 119, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker; och

nr 120, angående tullfri införsel av vissa astronomiska instrument;

till statsutskottet propositionen, nr 103, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och Karlskrona stad;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 104, angående pensionering av vissa förutvarande mästare och arbetare vid Karlskrona kustartilleriregementes beklädnadsverkstäder m. m.;

nr 105, angående medgivande för förra sömmerskan vid Svea livgardes intendenturverkstäder Hilda Maria Lundahl att för erhållande av förtidspension tillgodoräkna sig viss tjänstgöringstid;

nr 106, angående tilläggspension åt f. d. flaggunderofficeren vid flottan, underlöjtnanten i marinen F. O. Carlsson; och

nr 107, angående ersättning till Sigfrid Israelsson i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring.

Vid härpå skedd föredragning av propositionen, nr 112, angående godkännande av viss överenskommelse mellan kronan och staden Halmstad, överlämnades denna proposition, i vad den avsåge nedskrivning av statens domäners fond till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Härefter föredrogos följande propositioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 113, angående pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i försvarsväsendets tjänst anställda personer m. fl.;

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 117, angående försäljning av ett område, tillhörande Rosenholms övningsfält invid Karlskrona; och

nr 118, angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet vid Arlov i Malmöhus län;

till statsutskottet propositionen, nr 124, angående bestridande av kostnader för vissa åtgärder i anledning av isförhållandena vid rikets kuster;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 126, angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägarandelar i gruvor;

till statsutskottet propositionen, nr 125, angående åtgärd för främjande av sparsamhet bland skolungdomen;

till bankoutskottet propositionen, nr 128, angående ändringar i den vid lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk fogade åldersförteckning;

till statsutskottet propositionen, nr 129, angående förändring i avseende å löneställning och antal av vissa ordinarie befattningar vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;

Vidare föredrogs propositionen, nr 115, angående organisation av undersökningarna av svenska landsmål, ortnamn och folkminnen; och hänvisades denna proposition, i vad den avsåge anslag under åttonde huvudtiteln till bestridande av ortsnamnsnämndens kostnader för vissa namnregleringsärenden m. m. till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Slutligen föredrogos övriga på bordet liggande propositioner; och remitterades därvid

till bankoutskottet propositionen, nr 116, angående tilläggspensioner åt vissa f. d. lärare och lärarinnor;

till statsutskottet propositionen, nr 121, angående vissa anslag till folkskoleseminarierna;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 131, angående pension åt förre slöjdläraren R. E. Malmborgs änka Sofia Mathilda Malmborg, född Erikson;

nr 132, angående pension åt förra småskollärarynnan Ester Desideria Melander;

nr 133, angående rätt för förra folkskollärarynnan Anna Fredrika Ljungberg till viss tjänstårsberäkning för pension; och

nr 134, angående pension åt föreståndaren för John Lennings vävskola i Norrköping G. A. Wennerström;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 75, med förslag till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket; samt

till bankoutskottet propositionen, nr 135, angående tilläggs pension åt byråchefen K. D. Dickman m. m.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 374 av herr *Andersson* i Ovanmyra;

nr 375 av herr *Anderson* i Råstock m. fl.;

nr 376 av herr *Gardell* i Gans m. fl.;

nr 377 av herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.; och

nr 378 av herr *Ekman*; samt

till bevillningsutskottet motionen nr 379 av herr *Hage* m. fl.

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter andra lagutskottets utlåtande nr 9 och andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 6.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner angående vissa husdjurs hänförande till utmätningsfri egendom; och yttrade därvid:

*Ang.
vissa husdjurs
hänförande till
utmättningsfri
egendom.*

Herr *Andersson* i Dunker: Herr talman! Den motion, varöver första lagutskottet här avgivit utlåtande, har sin upprinnelse i en händelse, som för något år sedan inträffade i en sörmlandssocken. Det var en händelse, som på grund av sin hårdhet upprörde många sinnen. Det var två dagkarlar eller torpare, vilket man vill kalla dem, hos vilka det företogs utmätning. Hos den ene utmättes och försåldes den enda kon, och hos den andre utmättes och försåldes den enda grisen, ty någon ko hade ej han.

I båda fallen voro de båda arbetarnas övriga tillhörigheter synnerligen torftiga. Vederhäftiga personer hade värderat dem till högst 200 kr. Vederbörande landsfiskal ansåg sig endast göra sin plikt, då enligt hans mening utsökningsslagen skulle tolkas därhän, att kreatur icke finge inräknas bland de tillhörigheter, som kunde undantagas från utmätning. Någon klagan över den verkställda utmätningen gjordes icke.

Jag har senare erfarit, att en liknande tolkning av utsökningsslagens bestämmelser är ganska allmän. För någon tid sedan skrev jag nämligen till några landsfiskaler i olika delar av landet och frågade, hur de ansågo, att 65 § i utsökningsslagen borde tolkas och hur de tillämpade densamma. Jag frågade, om de ansågo, att om en gåldenärs övriga tillhörigheter uppingo till ett värde av, låt oss säga, 300 kr., men han dessutom hade en ko, denna ko skulle kunna utmätas. Jag fick svar från de flesta jag skrev till. Av dessa svar framgår det, att tolkningen är mycket olika. I en del svar säger man alldeles klart och tydligt att kreatur kunna undantagas från utmätning; i en del andra svar säger man alldeles tvärtom.

Av det senare slaget skall jag be att få föredraga tre svar, som äro mycket typiska. En säger så här: »Undertecknad har den bestämda uppfattningen, att med nu gällande bestämmelser gåldenären tillhöriga husdjur icke få inräknas bland utmätningsfri egendom. I 65 § utsökningsslagen omförmälta 'förråd' torde nämligen böra tolkas som *matvaruförråd*, ej levande djur. — — — Att

inbegripa kreatur i 'nödiga arbetsredskap eller andra nödiga lösören' torde ej heller vara riktigt. Med 'andra nödiga lösören' torde avses endast inre lösörebo.» En annan säger så här: »Jag anser icke, att levande inventarier, alltså gälldenärs enda ko eller gris, kunna räknas bland den utmättningsfria egendomen.» Och det tredje svaret lyder så: »Jag får härmed meddela, att det sannolikt i största utsträckning vid verkställighet genom utmätning praktiseras så, att gälldenärens husdjur *icke* inräknas bland utmättningsfri egendom. Jag har under min tjänstetid haft flera fall, där utmätning verkställdes å en gälldenärs enda husdjur, exempelvis en ko, en gris eller ett antal höns. I flesta fall har klagan icke förts över dylika utmätningar, men i ett fall åtminstone påminner jag mig, att gälldenären besvarade sig, men vederbörande länsstyrelse var tydligen av samma åsikt som undertecknad och fastställde utmätningen.»

Han tillägger, att då nu olika meningar gjort sig gällande, vore det önskvärt, att tydliga föreskrifter härom utfärdades, ty det kan ju endast vara till gagn, att missförståelserna bortelimineras.

Jag är ganska säker om att man skulle kunna samla en mängd liknande uttalanden, som bevisa, att utmättningsmännen tolka 65 § utsökningslagen på det sätt, att kreaturen icke kunna inräknas i den utmättningsfria egendomen.

För min del anser jag, att det är en betänkelig sak, när en lagparagraf är så tvetydig, att just de, som skola handhava dess tillämpning, kunna tolka den på två diametralt motsatta sätt. Jag anser mig därmed ha visat, att motionens yrkande var fullt berättigat.

I det utlåtande, som utskottet avgivit, har utskottet emellertid kommit till den uppfattningen, att redan med nuvarande formulering av lagen kunna kreatur inräknas bland utmättningsfri egendom. Därmed har ju också utskottet sagt, att en annan tolkning av lagen är oriktig. Med detta uttalande kan jag ju säga, att motionens syfte i huvudsak uppnåtts, och jag anser mig därför till första lagutskottet böra framföra mitt tack för den utredning, som utskottet har verkställt, och för det intresse, man synes ha ägnat åt denna sak.

Jag har dock ännu ett litet önskemål, och det är, att utskottet ville medverka till att den uttolkning av lagen, som utskottet här presterat och som jag förmodar, att riksdagen kommer att ansluta sig till, blir känd för vederbörande länsstyrelser, landsfiskaler och utmättningsmän. Jag vet icke, vilken väg som härvidlag är möjlig, men jag tänker mig, att utskottet — kanske dess ordförande — kunde ha någon möjlighet att vända sig till justitiedepartementet och på den vägen få något meddelande till vederbörande. Jag tror dock, att bara det, att utskottet här sagt sin mening, icke är tillräckligt. Jag fruktar, att om denna mening icke blir känd för dem, som skola handhava lagens tillämpning, komma många ännu oförskyllt att få lida för en felaktig lagtolkning i det fallet.

Det är också ett annat spörsmål, vilket jag hade hoppats att med motionen få klarhet i, och det är, huruvida en arbetare på landsbygden, låt oss säga en statkarl, blir ställd på samma plan som en inkomsttagare i staden eller samhället, när det gäller att vid utmätning få undantaga egendom. En inkomsttagare i staden eller samhället har i regel husgeråd och möbler, som gå upp till det föreskrivna värdet av 500 kronor. Så är ofta inte fallet med en vanlig jordbruksarbetare eller statkarl. Jag hade hoppats och trott, att utskottets uttalande skulle klargjort även det fallet, då t. ex. en statkarl blir utsatt för utmätning, varvid hans tillhörigheter i övrigt uppskattas låt oss säga till 300 kronor, men han dessutom har en ko, om denna då får undantagas från utmätning. I sitt utlåtande har utskottet mycket kraftigt understrukit, att för att nötkreatur skola kunna räknas som inventarier och undantagas från utmätning, måste de anses såsom 'nödiga lösören'. Jag vågar säga att utskottets utlåtande icke klarlagt, huruvida i ett sådant fall, som det jag nämnde, en ko för

Ang.
vissa husdjurs
hänförande till
utmättningsfri
egendom.
(Forts.)

Ang.
vissa husdjurs
hänförande till
utmätningefri
egendom.
(Forts.)

en jordbruksarbetare skall betraktas som 'nödigt lösöre' eller ej. Men om den icke betraktas på det sättet utan så, att den skulle kunna frångåas honom, anser jag, att han blir ställd på ett lägre plan och sålunda kommer i en sämre ställning än en inkomsttagare i staden eller samhället, vars tillhörigheter i hushålls sak bestå av möbler och husgeråd.

Det skulle varit av intresse för mig, och jag tänker för andra av kammarens ledamöter, att få höra något uttalande just om den saken från någon närvarande ledamot av första lagutskottet.

Herr talman! Jag har intet yrkande, utan jag har endast med dessa ord velat framhålla mina synpunkter på frågan.

Herr **Björkman**: Herr talman! Den förre ärade talaren hade icke något yrkande att framställa, varför jag kunde nöja mig med att yrka bifall till lagutskottets förslag.

Det var emellertid en punkt, som berördes i hans yttrande, varom jag vill yttra några ord. Han önskade få fram en medverkan från lagutskottets sida till att vederbörande ute i orterna och särskilt landsfiskalerna skulle erhålla kännedom om den lagtolkning, som lagutskottet här framställt såsom den man anser vara den riktiga och som också har stöd i rättspraxis. Utskottet har naturligtvis icke möjlighet att bedriva någon slags propagandaverksamhet, men jag kan lugna motionären med att det föreligger med offentligt understöd en publikation, som heter »Rättskunskap för blivande landsfiskaler», där man i olika delar framställt det som för landsfiskalerna kan vara viktigast att känna av den svenska rätten. Bl. a. finns det en del som heter »utsökningsrätt» och i vilken justitierådet *Alexanderson* framställt hela den del av rättskunskapen, som det här är fråga om. Bl. a. nämner han där, att bland lösören även ingår husdjur. Sålunda böra de landsfiskaler, som studera detta verk, kunna se, att det redan nu är gällande rätt vad som utskottet för sin del uttalar, nämligen att husdjuren höra till ifrågavarande lösören. Man kan också hoppas, att när detta lagutskottets utlåtande refereras i tidningspressen och när ifrågavarande handledning för landsfiskaler blir alltmär läst — av de nya årgångarna lika väl som av de gamla — skola de andra tolkningar, som här påtalats, icke vidare förekomma.

Den ärade motionären talade sedan om att det vore av vikt att få klarhet om innebörden i ordet »nödig» i ifrågavarande paragraf. Jag skall för min del anhålla att ej få besvara kammaren med att ingå på den saken här, utan föreslår att motionären och jag ha en liten enskild juridisk rådplägning med varandra. Det är många gånger som en jurist här i kammaren får verkligt språka med sina kamrater i juridiska ämnen, och så kunna vi göra i detta fall också, så att vi ej upptaga kammarens dyrbara tid.

Jag har intet vidare att tillägga, utan ber, som sagt, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Andersson** i *Dunker*: Herr talman! Jag vill bara uttala den förhoppningen, att läroboken för »blivande landsfiskaler» också skall komma under de äldre landsfiskalernas ögon, så att de få reda på den rätta tolkningen av ifrågavarande lagrum.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Vid nu skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om upphävande av gällande bestämmelser angående världsliga kungörelsers uppläsande i kyrka blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Härefter föredrogs andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående ändring av taxebestämmelserna för användningen av elektrisk kraft från statens vattenfallsverk.

*I fråga
om taxorna å
elektrisk kraft
från
statens vatten-
fallsverk.*

Därvid anförde:

Herr **Johansson** i Bro: Herr talman! Endast ett litet kort begravningsstal!

Jag är övertygad om att de flesta av kammarens ledamöter varit av den meningen, att ett motionerande i denna fråga varit överflödigt, alldenstund landsbygden under de senaste åren i alla fall fått en viss lindring med hänsyn till ifrågavarande avgifter. Men till motionärernas försvar vill jag meddela något om anledningen till att en framställning i ämnet gjorts.

Ur den bok, som jag här har och där vattenfallsstyrelsen framlagt en viss statistik i ämnet, vill jag meddela, att vinsten för år 1928 uppgick till 13,755,002 kronor 18 öre. Detta har resulterat i en räntabilitet för Trollhätte kraftverk av 5.74 %, för Älvkarleby av 8.86 %, för Motala av 3.50 %, för Västerås av 5.41 %, för västra stamlinjen av 5.71 %, för Porjus av 4.17 % och för Norrforsen av 4.79 % — en medelprocent sålunda av 5.82 %. Under sådana omständigheter ha vi funnit en ytterligare sänkning av taxorna befogad. Alla gånger, som frågan tidigare varit föremål för riksdagsbehandling, har man emellertid framfört den uppfattningen, att någon sänkning icke bör komma till stånd, med mindre affärerna för vattenfallsstyrelsen ligga så till, att en sänkning kan ske, utan att de övriga skattedragarna behöva drabbas därav. Denna uppfattning har blivit bestämmande, ehuru jag och flera med mig varit av den meningen, att man här borde gå den vanliga affärsvägen att från början söka sänka priserna för att stimulera till utveckling och därigenom erhålla bättre resultat.

Jag har i dag mottagit en redogörelse från Sala stad i förevarande avseende, som ger ytterligare stöd för befogenheten av ytterligare sänkning av taxan. Jämför man innehållet i denna med det resultat, vartill vattenfallsstyrelsen kommit rörande landsbygdstaxorna, skall man finna, att en oerhörd skillnad föreligger. Vattenfallsstyrelsen säger, att för år 1922 utgjorde medelpriset 13 öre per kilowattimme, under det att motsvarande för Sala stad utgjorde blott 4.23 öre. Motsvarande siffror voro: för år 1923 12.1 resp. 4.19 öre; för år 1924 11.8 resp. 3.89 öre; för 1925 11.4 resp. 3.79 öre; för 1926 10.3 resp. 3.71 öre; för 1927 9.5 resp. 3.60 öre och för år 1928 8.50 resp. 3.57 öre. Detta ger klart vid handen, att full rättvisa icke föreligger och att det finns fog för att kräva ytterligare hjälp åt landsbygdsintressena. En vattenfallsstyrelsen närstående person, vars namn jag här icke vill nämna, har också sagt, att vattenfallsstyrelsen begått det felet att låta industrien och städerna få alltför låga taxor, vilket måste tagas igen från landsbygden. Det är orimligt, att sådant skall äga rum.

Emellertid har frågan behandlats så ingående under föregående riksdagar, att jag icke skall ingå på detaljer, utan endast förklara mig tillfredsställd med det löfte, som givits om att ytterligare sänkningar i taxorna skola företagas. Jag fäster då största avseende vid, att när jag för några dagar sedan hade ett samtal med vattenfallsstyrelsens chef, generaldirektör Malm — vilken i förbigående sagt åtnjuter stort förtroende på landsbygden — han därvid förklarade, att år 1930 skulle en ytterligare sänkning av taxorna äga rum. Vi böja oss för detta uttalande och vänta på att löftet skall infrias på så sätt att landsbygden blir tillfredsställd. Jag hoppas också, att utskottet i detta fall är av samma mening. Av de siffror, jag nyss läste upp, synes framgå att — även om ett bifall till motionen skulle enligt utskottsutlåtandet förorsaka en minskad inkomst av 1.4 miljoner kronor — en sänkning ändå borde kunna genomföras utan att beröra

Andra kammarens protokoll 1929. Nr 14.

I fråga om taxorna å elektrisk kraft från statens vattenfallsverk. skattedragarna. Men vi skola som sagt nöja oss med det löfte som givits om ytterligare sänkning av taxorna.

Jag skall därför icke, herr talman, framställa något yrkande.

(Forts.)

Herr Sandberg: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att enbart yrka bifall till utskottets förevarande hemställan. Jag vill emellertid påpeka, att då herr Johansson i Bro framhåller, att medeltalet beträffande förräntningsprocenten för statens kraftverk utgör 5.82, så har han däri icke inberäknat förräntningen av det kapital, som ligger i statens outbyggda vattenfall. Gör man detta, medför det en sänkning av nämnda förräntningsprocent. Det vore naturligtvis högeligen betänkligt, om en så betydlig sänkning av räntabiliteten och reduktion av vattenfallsstyrelsens inkomster skulle äga rum, som för övrigt komme att bli fallet enligt motionärernas yrkande.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 9.

Ang. vidgade befogenheter för militärmanskap i avseende å organisation m. m.

Till avgörande företogs andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående vidgade befogenheter för militärmanskap i avseende å organisation m. m.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 321, hade herr Öhman *m. fl.* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla,

1) att militärmanskapet måtte tillerkännas rätten att inom förläggningsområden (kasernen, bivacken, fartyget) bilda de organisationer de ansåge erforderliga för tillvaratagandet av sina ekonomiska, politiska och övriga intressen, varvid det skulle åligga vederbörande befäl att till dessa organisationers förfogande ställa erforderliga lokaler inom förläggningsområdet;

2) att militärmanskap måtte äga rätt att deltaga i arbetarklassens fackliga och politiska organisationers arbete, möten och demonstrationer; samt

3) att manskapets organisation måtte äga rätt att välja förtroendemän för kontroll av utspisning, kompanikassor och för framförande av önske- och klagomål, vilka förtroendemän skulle äga rätt att deltaga i utredningar beträffande klagomål, disciplinbrott och övriga frågor, i vilka utredningar manskapet hade intressen att bevaka.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion måtte avslås.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Öhman: Herr talman! Den behandling, som föreliggande motion fått i utskottet, är karakteristisk för den praktiska och principiella enighet, som tycks vara rådande bland borgare och socialdemokrater beträffande den borgerliga militarismens uppgift att vara ett värn för det kapitalistiska systemet.

Det ligger givetvis i den härskande klassens intresse att isolera den värnpliktiga småbonde- och arbetarungdomen från beröring med sina klasskamrater på förläggningssorterna under den tid de genomgå sin militära utbildning. Man vill genom denna isolering fostra de värnpliktiga till en oreflekterande massa, som utan att själv tänka på sin egen klass' ställning skall låta sig kommanderas till slaktbänken, när det kapitalistiska intresset det kräver. Det är därför man vill upprätthålla undantagslagar och bestämmelser, när det gäller

de värnpliktiga, vilka måste vara oförenliga med den mångomskrutna demokratin.

Socialdemokraterna älska ju att framställa sig såsom demokratiens enda säkra väktare, men när det gäller att tillerkänna militärmanskapet några av de rättigheter, som arbetarklassen under årtionden kämpat för, då sluter man upp vid sidan av de mest reaktionära element, en omständighet, som föreliggande utskottsutlåtande bär vittne om.

I sin motivering för avslagsyrkandet på motionen hänvisar utskottet till vad femte tillfälliga utskottet vid fjolårets riksdag anförde vid avstyrkande av den kommunistiska gruppens motion, vari samma yrkande framfördes som i den nu föreliggande. I detta utlåtande försöker man först göra gällande, att det icke finnes något förbud för militärmanskapet att bilda organisationer eller att deltaga i organisationernas möten. Den inskränkning i förevarande rättigheter, som finnes, framhåller utskottet, är stadgad i lagen av den 16 juni 1906. Utskottet finner för sin del icke denna lag nödvändig, men, fortsätter man, motionärerna äga ju möjlighet att utan särskild utredning göra framställning till riksdagen om lagens upphävande.

I den nu föreliggande motionen ha vi följt de anvisningar, som utskottet i fjol angav, i det att vi utan att kräva särskild utredning hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att gällande förbehåll för värnpliktiga och militärmanskap att bilda de organisationer de anse erforderliga för att under sin tjänstetid tillvarataga sina egna intressen, varda undanröjda. När nu utskottet, i likhet med vad förhållandet var vid föregående års riksdag, anser, att de bestämmelser om inskränkning i förevarande fall, som finnas, icke äro nödvändiga, varför har då utskottet gått in för ett avslagsyrkande på framställning om dessa bestämmelsers borttagande? Man har svårt att förstå de slutsatser, som utskottet dragit av sin egen motivering, då man, efter vad som anförts, kommer fram till ett avslagsyrkande. Det förefaller annars, som den logiska slutsatsen av utskottets resonemang skulle lett fram till ett biträdande av i motionen framställda yrkanden; men det är tydligt, att utskottets ledamöter icke velat taga konsekvenserna av sin egen motivering.

Det är dock ett faktum, att en sådan elementär rättighet som föreningsrätten icke existerar för militärmanskapet, icke heller rättigheten att deltaga i arbetarorganisationernas möten; och detta för en grupp av medborgare, som mer än någon annan är i behov av dessa rättigheter för att kunna tillvarataga sina egna intressen mot en ofta hänsynslös officersklick. Mot de övergrepp, som nästan dagligen förekomma mot de värnpliktiga, ha dessa intet medel till sitt försvar. Enskilt kunna de icke med någon större effekt uppträda, och organisation är förbjuden. Lika omöjligt är det för de värnpliktiga att förbättra sina ekonomiska villkor eller sitt kosthåll eller att förhindra uppskörtning. Detta förhållande, som ingen kan bestrida, finner utskottet, även dess socialdemokratiska ledamöter, vara i sin fulla ordning.

Man har med anledning av de socialdemokratiska utskottsledamöternas ställningstagande all rätt att till socialdemokraterna i utskottet och i kammaren framställa den frågan: vad menar ni med talet om demokrati, om mötes- och församlingsfrihet, när ni gå emot att dessa elementära rättigheter tillerkännas militärmanskapet?

Det torde icke vara obekant för någon av kammarens ledamöter, att manskapet inom armén och flottan är utsatt för ett oerhört andligt och politiskt förtryck. Mannen i ledet får icke läsa den tidningspress eller den litteratur, som han vill, han får icke heller tillsammans med sina kamrater diskutera politiska frågor, som beröra hans egna klassintressen. Däremot kommanderas han ofta att deltaga i minnesfester och högtider med för honom motbjudande politisk karaktär. Det politiska förtryck, som borgarklassen utövar

Ang. välgade befogenheter för militärmanskap i avseende å organisation m. m.
(Forts.)

*Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.*
(Forts.)

mot militärmanskapet inom armén och flottan, kommer även till uttryck i förbud för manskapet att deltaga i arbetarklassens politiska organisationers arbete och i befälets flitiga utnyttjande av möjligheterna att förbjuda manskapet att deltaga i av arbetarorganisationerna anordnade möten. Borgarklassens politiska avsikter i detta hänseende belysas bl. a. av det våldsamma skrånets i den borgerliga pressen föregående sommar med krav på »sträng räfst» med ett par matrosar från Fylgia, vilka under ett besök i Hamburg besökte ett Röda frontmöte därstädes.

Denna politiska kamp, detta politiska förtryck mot militärungdomen i förläggningarna ingår givetvis såsom ett viktigt led i borgarklassens strävan att av ungdomen i militärförläggningarna göra ett villigt verktyg i borgarklassens händer, en strävan, som också socialdemokraterna giva sitt aktiva stöd genom att vägra sin medverkan till skapandet av sådana bestämmelser, som i någon mån skulle kunna skydda de värnpliktiga mot det politiska förtryck de nu äro utsatta för.

För officerarna och militärbefälet gälla andra lagar och förordningar, de få fritt framföra sina politiska åsikter i tal till manskapet o. s. v. Belysande i detta avseende är ett avsnitt av ett tal, som översten och chefen för I. 19 i Boden höll i oktober 1928, då han avtackade sitt regemente. I detta sitt tal utfor han i en rasande hets mot Sovjetunionen, ett land, som Sverige ju har vänskapliga förbindelser med. Vid hans regemente inträffade det ofta under loppet av regementsmötet, att andra personer i befälsställning betecknade en del av de värnpliktiga som skrånföckar, ryska drängar o. s. v., vilka borde behandlas med kulsprutor och giftgaser.

Hur befogat kravet är, att manskapet skall tillerkännas rätt att deltaga i utredningar beträffande frågor, där manskapet har intressen att bevaka, framgår av det sätt, varpå befälet handhar den s. k. persedelvården. Jämt och ständigt förekomma vid de militära förläggningarna undersökningar angående bortkomna och skadade persedlar, och vid dessa undersökningar trakasseras manskapet många gånger på det mest upprörande sätt. De undersökningsförrättningar, som här avses, utgöra vid marinen ett särskilt institut. Ett slags kommitté, i regel bestående av tre personer, skall tillsättas, så snart anmälan skett angående förlust av persedlar eller skada å material av vad slag det vara må. Jag behöver väl knappast erinra om, att manskapet icke får ha ett ord med i laget vid dylika undersökningar. Sedan undersökning är verkställd, avkunnar fartygschefen domen och beordrar avdrag å lön i och för ersättningsbeloppets gäldande. Proceduren har gjorts så enkel som möjligt genom användande av särskilt fastställda blanketter. Befälet har ensamt rätt att ålägga de värnpliktiga skadestånd, och det hjälper icke, hur mycket de värnpliktiga än protestera eller hur de bevisa eller bedyra, att de icke varit orsak till persedelns försvinnande eller skada å densamma. Chefen avkunnar domen och därmed basta. Det blir avdrag på lönen, trakasserier och förföljelser. När herr Per Albin Hansson satt som försvarsminister, fann han tydligen detta hänsynslösa system fullt riktigt, alldenstund man icke kan spåra något som helst försök till ingripande för att skipa rättvisa. Han ansåg tydligen också, att officerarna borde få skipa rättvisa och döma de värnpliktiga, som de behaga.

Beträffande armén föreligger visserligen den skiljaktigheten, att det fordras utslag av krigsrätt för utkrävande av personlig ersättning, men resultatet blir i allmänhet detsamma: manskapet får sällan eller aldrig rätt. Det begås i detta hänseende skriande orättvisor. De förkomna persedlarna få också i flera fall ersättas med oerhört höga belopp. Jag skall ta mig friheten att nämna vad de värnpliktiga få betala för förkomna persedlar vid t. ex. Svea livgarde. En sliten handduk, som på sin höjd kan värderas till 70 öre, skall av manskapet ersättas med 1 krona 40 öre, en gammal linnerock, hur sliten och trasig den än

är, med 5 kronor och ett par lägerskor, om de också varit använda i ett par år, med lägst 6 kronor.

Det är klart, att var och en som vill se saken sådan den i verkligheten ligger till, måste erkänna, att manskapet i detta såväl som i andra avseenden är helt och hållet underkastat officerarnas godtycke. Officerarna ha rätt att döma de värnpliktiga och stamanställda till skadestånd för persedelskador, som de aldrig ha förorsakat. Att domen blir orättvis, bekynrar icke dem, som falla densamma, och att det är fattiga pojkar styvror man vill komma åt, det fäster man heller intet avseende vid. Men inte nog härmed, det kan också inträffa, att en i sådan ordning fastställd ersättning uttages på exekutiv väg, även sedan den skyldige ryckt ut från sin tjänstgöring, och stadsfogdar och landsfiskaler få under sådana förhållanden företaga resor ut till värnpliktigas fattiga hem och undersöka, om där finnas utmätningsbara tillgångar.

Det är självklart, att det under sådana förhållanden måste råda missnöje bland de värnpliktiga, och att de allt starkare skola resa kravet på att bli tillerkända medborgerliga rättigheter. Den första åtgärd, som i det avseendet måste vidtagas, är, att man ger de värnpliktiga och stamanställda möjlighet att organisera sig, att skapa de organisationer, som äro erforderliga, för att de skola kunna hävda sina intressen.

Det skall emellertid här fastslås, att inom utskottet såväl borgare som socialdemokrater äro enhälliga i sitt ställningstagande, när det gäller att förvägra militärmanskapet denna deras elementära medborgarrätt, ett förhållande, som jag är övertygad om att landets arbetarungdom i första hand och den värnpliktiga ungdomen överhuvud skall förstå att på ett riktigt sätt värdera. Jag är också övertygad om att denna ungdom skall förstå att av den ståndpunkt som utskottet här har intagit och som jag har all anledning förmoda blir kammarrens ståndpunkt, draga de riktiga slutsatserna, nämligen att man från det hållet ingenting har att vänta. De värnpliktiga skola härav lära sig förstå karaktären av denna borgarmilitarism och därför se till, att de, så långt det är möjligt, under den tid de äro i kronans kläder, bevaka sina egna klassintressen och trots alla förbud och trakasseringar sätta sin egen klassfärg på de militära förläggningarna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till den kommunistiska motionen.

Herr Laurin: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå på ett längre bemötande av den förre talarens anförande. Jag vill endast konstatera, att ingenting hindrar militärmanskapet att tillhöra sina fackliga och politiska organisationer.

Då här talas om inflytandet på kompanikassorna, så skall jag tillåta mig att läsa upp den paragraf i vederbörande kungl. kungörelse, som handlar om den saken. »Inträde i kassan», heter det, »skall vara frivilligt. Kompanichef (motsvarande befälhavare) skall personligen lämna manskapet under rättelse om kassans ändamål och organisation m. m. och därvid uttryckligen framhålla sammanskottets frivilliga karaktär.» Man kan alltså vara med, om man vill, och låta bli, om man föredrar det. Jag kan icke se, att det på något som helst sätt utövas något tryck i det här fallet på dem, som äro särskilt samvetsömma.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag tror visserligen inte det tjänar mycket till att taga upp en sakdiskussion med motionärerna på de punkter, som här behandlats och under fortsättningen av plenum komma att behand-

*Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.*

(Forts.)

Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.
(Forts.)

las, men det kan vara av en viss vikt att verkligen fastställa den ståndpunkt, som socialdemokraterna i dessa avseenden intaga.

Det har redan här påpekats, att det ingenting finnes, som hindrar militärman- skapets att organisera sig. Vi veta också, att de fast anställda, både officerare, underofficerare och underbefäl ha sina organisationer, vilka, särskilt vad be- träffar underofficerarna och underbefälet av manskapet, äro rent fackliga sam- manslutningar, tillkomna för att tillvarataga de anslutnas intressen. Även i andra avseenden råder fullständig organisationsfrihet. Ingen kan hindra nå- gon, antingen han är fast anställd eller ligger inne som värnpliktig, att till- höra sin fackliga och politiska organisation. De som då och då vistas i Folkets hus, veta också mycket väl, att man när som helst kan få se dessa uniforme- rade medlemmar dyka upp i våra organisationer och att dessa medlemmar ock- så med intresse deltaga i våra möten.

Sedan detta är konstaterat, återstår frågan, huruvida det är något verkligt intresse att få särskilda organisationer av de värnpliktiga i kasernerna. Jag svarar utan tvekan, att ett sådant intresse kan icke finnas. I och med för- läggningen av militären till städerna ha ju de inkallade värnpliktiga tillfälle att under tjänstgöringstiden uppehålla kontakten med sina organisationer, och det bästa man kan göra med avseende på förhållandet mellan militära och ci- vila, är att inte framkalla någon känsla hos militären av att den utgör en särskild kast utan tvärtom ständigt söka bibehålla hos de värnpliktiga kän- slan av att de även under tjänstgöringstiden äro medborgare bland medbor- gare. Den känslan kan icke bibringas på ett bättre sätt än genom att de uppe- hålla kontakten med de organisationer, som de tillhöra såsom civila.

Hur skulle förhållandena bli, om det bildades speciella organisationer bland de värnpliktiga? Jag vill påpeka, att redan den korta tid, som de värnplik- tiga äro inkallade till tjänstgöring, säkerligen gör, att de själva icke känna något behov av en sådan organisation. Men om man också ponerar, att det bildades, låt oss säga, en kommunistisk organisation, en socialdemokratisk or- ganisation, en avdelning av högerns ungdomsförbund, en avdelning av jord- brukarnas ungdomsförbund, en avdelning av herr Ekmans ungdomsförbund och en av det liberala ungdomsförbundet, ha vi då verkligen intresse av att på ett sådant sätt föra in de politiska striderna i militärtjänsten under den tid de värnpliktiga ligga inne? Nej, på intet sätt, det föreligger intet sådant be- hov. *Möjligheten* att bilda dylika organisationer föreligger alldeles säkert. Jag kan icke tänka mig, att någon regementschef skall kunna förhindra t. ex. de socialdemokratiska värnpliktiga att sammansluta sig i en organisation, som arbetar under legala förhållanden, men jag är samtidigt övertygad om att de socialdemokratiska värnpliktiga, som kunna gå till sin ungdomsklubb eller sin förening, icke ha något som helst behov av att ha en särskild organisation vid kasernerna. Men framför allt tror jag, att de värnpliktiga, när den dagliga tjänstgöringen är slut och fritiden inträder, icke i onödan uppehålla sig i kasernerna utan hellre söka sig ut och bort från kasernerna för att deltaga i det föreningsliv, som pågår på annat håll, om de nu överhuvud äro intresse- rade för detta föreningsliv. Jag vill ytterligare fastställa, att vi ha inte och kunna inte ha något intresse av att under de värnpliktigas tjänstgöring föra in de politiska striderna direkt i kasernerna.

Sedan blir det en annan sak, om här finnes ett parti, som *spekulerar* i en politisk organisation bland militären. Om kommunisterna tro, att de på detta sätt skola få någon särskild legalisering av sitt cellarbete, så säger jag öppet ifrån, att det ha vi heller intet intresse av. Som försvarsminister hade jag en gång uppe en kommunistisk deputation, som gjorde vissa framställningar av samma art, som dem vi nu behandla i den förevarande motionen. Jag sade då uttryckligen till denna deputation, att om ni tro, att ni härigenom skola öppna

möjligheter att bedriva ett sönderbrytningsarbete inom kasernerna, så kan jag tala om att vi skola icke blott vägra sanktion på något sådant utan också göra allt för att förhindra en dylik möjlighet. Om ett sådant arbete sättes i gång, kan det nämligen, även om det icke betyder något för försvarskänslan och försvarets bestånd, bli till förfång för de värnpliktiga själva, som säkerligen icke äro så angelägna om det intresse, kommunisterna nu visa dem.

Ang. vidgade befoenheter för militär manskap i avseende å organisation m. m.

(Forts.)

Beträffande lagen av 1906, så bekämpades denna av socialdemokraterna, när den antogs, och vi ha fortfarande den uppfattningen, att den lagen bör upphävas. Det hade säkerligen icke hos oss rått någon tvekan att, i händelse motion framlagts om upphävandet av denna lag, rösta för bifall till en sådan motion.

Det är ju en av oss alla känd sak, att vi på det militära området såväl som på andra områden ha en eller annan olämplig person, som uppträder på ett sätt, som kan inbjuda till kritik. Det finnes officerare, som icke ha tillräcklig balans för att på ett förnuftigt sätt uppträda, när det gäller politiska angelägenheter. Uppenbarligen klandrade herr Öhman med fullt fog chefen för I. 19 för hans uttalande mot Sovjetunionen; ett sådant uppträdande är klandervärt. Jag hoppas emellertid, att när något sådant förekommer, den för försvarsväsendet närmast ansvarige inom regeringen icke skall försumma att tillsäga dylika representanter för det militära, att det är högst olämpligt att använda sin ställning för uttalanden av denna art. Det är överhuvud olämpligt att politisera i tjänsten. Men har man den uppfattningen om officerarna, att de icke böra politisera under den militära tjänstgöringen, så kan man icke gärna hysa den uppfattningen, att det skulle vara önskligt, om de värnpliktiga började politisera i tjänsten.

Jag är övertygad om att en betydande förbättring inträtt och att det numera endast i undantagsfall förekommer, att personer i militär ansvarighetsställning förgå sig. Men om övergrepp av en eller annan art förekomma, så ha ju de värnpliktiga möjlighet att få detta påtalat. Jag förutsätter, att de värnpliktiga, som skulle vilja organisera sig, äro så mycket karlar, att de också våga personligen framlägga sin sak och påtala en orättvisa. Det finnes möjlighet för de värnpliktiga att vända sig till militieombudsmannen, de ha vidare möjlighet att vända sig till våra tidningar, och de ha slutligen möjlighet att komma till oss själva i vår egenskap av riksdagsmän. Jag är övertygad om att ifall verkliga övergrepp förekomma, så skall ingen av dem, som representera dessa tre möjligheter, försumma att hävda de värnpliktigas intressen.

Jag kan icke se annat än att den motion, som här föreligger, saknar varje bärande grund. Det är en demonstration, som här göres av kommunisterna. De roa sig ofta med sådant, men det finnes ingen anledning att uppmuntra en sådan okynnespolitik.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag hade inte tänkt begära ordet här i debatten, allra minst efter den formelle utskottsföredragandens yttrande, men då jag nu hörde den *reelle* utskottsföredraganden, herr Hansson, kan jag icke underlåta att säga ett par ord.

Jag måste då till en början konstatera icke blott det intima samarbete, som nu äger rum mellan de politiska riktningar, som dessa herrar företräda, utan även det personliga samarbete, som uppenbarligen råder, i det att herr Laurin överlåter till herr Per Albin Hansson att försvara sin ståndpunkt. Det är ju belysande, kanske mest för herr Hansson.

Herr Hansson begår, såvitt jag kan förstå, det generalfelet i sin argumentering att han resonerar om formella förhållanden och alldeles lämnar åsido de reella. Han säger, att de värnpliktiga ha full organisationsfrihet, och han,

Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.
(Forts.)

denne socialdemokrat, som själv har fullgjort sin värnplikt och som säkerligen kan få hundratals exempel från de värnpliktiga på den skillnad, som, reellt sett, förefinnes mellan de värnpliktigas ställning på lägerplatserna och officerarnas, han står här och bluffar öppet och säger, att de alla äro jämställda. Officerarna, säger herr Hansson, ha sin organisationsrätt, underofficerarna ha sin organisationsrätt och beväringarna ha sin organisationsrätt. Jag vill inte förolämpa herr Hansson och hävda, att han skulle mena vad han säger. ty gör han det, måste det vara någon defekt hos honom på något ställe, som var och en kan förstå. Vore det sant, att de värnpliktiga ha organisationsrätt, fullständig facklig och politisk organisationsrätt, och att detta gäller för alla, som herr Hansson så kraftigt underströk, då skulle jag vilja hemställa, att herr Hansson förklarade, vadan det kommer sig att praktiskt taget undantagslöst de värnpliktiga och de stamanställda, ja t. o. m. underbefälet få förbud mot att besöka kommunistiska möten. Hur kan *detta* komma sig, herr Hansson, om de ha denna organisationsrätt? Jag kan väl inte tänka mig, att herr Hansson menar, att de ha denna rätt formellt, men att de sedan icke skola ha rätt att besöka möten. Skulle icke exempelvis herr Holmgren i Karlskrona kunna tala om för oss, att det icke var så länge sedan, som militärmanskapet just i Karlskrona förhindrades att besöka möten? Anser herr Hansson, att en organisationsrätt är tillfredsställande, om den ger manskapet möjlighet att ansluta sig till en organisation och eventuellt betala sina avgifter, men icke att utnyttja organisationen för tillvaratagande av sina rättigheter. Uppenbarligen anser han det. Detta om de politiska och fackliga organisationerna. Det har ju nämligen också inträffat som herr Hansson väl vet, att manskapet förbjudits besöka offentliga fackliga möten.

Vad sedan beträffar organisationer *på förläggningssorten*, i kaserner o. s. v., så säger herr Hansson, att vi ha intet intresse — han säger »vi», men det är icke fråga om »vi» utan om de värnpliktiga — av att man skall få till stånd särskilda organisationer i kasernerna. De värnpliktiga kunna uppehålla kontakten, förklarar han, med sina organisationer i det civila livet, och därigenom, menar han, kunna deras intressen i kasernerna också tillgodoses. Skulle herr Hansson vilja nämna mig en enda fackförening eller en enda politisk organisation, ett enda fall, som ingripit och ställt sig bakom de värnpliktigas intressen i kasernerna? Veterligt har detta *aldrig* skett. Det finns intet organ, som tillvaratager de värnpliktigas intressen i kasernerna — förrän det är för sent och t. o. m. då i undantagsfall. Herr Hansson hänvisade till militieombudsmannen. Från min sida skall ingalunda klandras det arbete, som militieombudsmannen utför, då det gäller att tillvarataga de värnpliktigas och militärmanskapets intressen. Men jag undrar, om icke t. o. m. herr Hansson känner till det svenska »rättsväsendet» och dess funktion. Icke ha de värnpliktiga så stor glädje av att sex eller sju månader, efter det de blivit misshandlade, militieombudsmannen tager itu med saken — om detta nu sker. Huru var det t. ex. med historien under fältmanövern i Halland? Vad fingo herrar officerare för straff, efter det att de uppenbarligen brutit lag, inspärrat civila personer i ett hönshus och tagit ifrån dem de skrifter, som de enligt gällande författning ägde rätt att ha? Jag skulle tro, att endast detta exempel i någon mån klargör, huru nödvändigt det är för de värnpliktiga att ha en organisation, som tillvaratager deras intressen i kasernerna.

Nu säger herr Hansson, och det låter så vackert: de värnpliktiga äro väl *karlar*; de kunna anmäla missförhållandena och de kunna vända sig till den ene eller andre av oss riksdagsmän. (Jag misstänker dock att deras intressen icke skulle bli tillgodosedda, om *herr Hansson* skulle taga hand om dem, allra minst efter den deklaration, som han här avgivit.) Ja, *efteråt* kunna de värnpliktiga göra så. Men det finns hundra omständigheter, som kräva ingripande

omedelbart och där deras rätt skulle kunna tillvaratagas genom att de värnpliktiga bli i tillfälle att utse speciella ombud, t. ex. då det gäller mathållning eller då det gäller andra av dessa hundra och en små ting, som var och en av oss, som fullgjort värnplikten, vet existera. Det är för dessa sakers skull, som vi yrka på att de värnpliktiga skulle få *organisationsrätt* i vad det gäller den del som jag nu senast berört. Den övriga delen, den som angår deras förhållanden utom tjänsten, har jag förut talat om.

Ang. vidgade befojenheter för militärmanskap i avseende å organisation m. m.
(Forts.)

Slutligen säger herr Hansson: vi socialdemokrater ha bekämpat lagen av år 1906! Ja, det är mycket »vi» ha gjort. De socialdemokratiska utskottsledamöternas ståndpunktstagande i denna fråga är ett understrykande av att ifråga om deras åtgärder till arbetarnas bästa måste man tala i förfluten tid. Vilja herrarna göra något *nu*? Hade ni velat det, så skulle ni ha reserverat er i utskottet och yrkat bifall till motionen, ty motionen är i realiteten ingenting annat än ett försök — om än på vidare bas — att upphäva 1906 års lagstiftning i frågan.

Det finns många lustiga vändningar i utskottsutlåtandet, som jag dock icke skall trötta kammaren med att läsa upp. Det säges bl. a., att man får lita på officerarna! Och herr Hansson sade i stort sett detsamma: man får lita på officerarna! Men herr Hansson gav en liten reprimand till utskottet och sade: det finns *några* officerare, som icke äro så balanserade. Att döma av den hets, som förekommit under den sista tiden, icke minst i samband med de tvenne sista manövrarna, och med hänsyn till de önskemål, som från officerarnas sida — och speciellt dem av högre grad — uttryckts angående skärpt lagstiftning, så är det icke bara *några* officerare, som det är fråga om. Utan det är inom hela officerskåren en tendens på marsch att stärka officerarnas kommandorätt, att kringgärda manskapets rättigheter och genomföra eller införa en fullständig preussisk disciplin. Det förekommer ju också synnerligen ofta i pressen uttalanden av officerare och andra, som ge vid handen att vederbörande verkligen känner sig synnerligen illa berörd av att de värnpliktiga och militärmanskapet i övrigt nu verkligen börja kräva sina rättigheter.

Jag finner således, herr talman, att ingenting förekommit, som motiverar ett avståndstagande från motionen. Tvärtom, allt motiverar ett understrykande av densamma. Jag vill för övrigt ännu en gång passa detta tillfälle att konstatera, huru herr Hansson träder upp som *huvudtalesman* för avslagsyrkandet, då det gäller militärmanskapets rättigheter, något som är belysande för socialdemokraternas ståndpunkt i denna fråga. Av allt att döma kommer han nu att sekunderas av sina nya partivänner från de andra partierna.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Motionärerna tillhöra en politisk åskådning, som förfäktar minoritetsdiktaturen, och samtliga denna riktnings anhängare förklara — med munnen åtminstone — att de icke skulle tveka ett ögonblick, om de hade möjlighet att med väpnat våld införa denna diktatur. Under sådana omständigheter kan man ganska väl förstå, att dessa herrar skulle tycka det vara synnerligen bekvämt och att det skulle underlätta både deras arbete och deras risk, om de kunde vinna det unga värnpliktiga manskapet i kasernerna för sitt syftemål. Då skulle man slippa ifrån de besvärliga övnin- gar i att göra revolution, som lära bedrivas från bolsjevikiskt håll och som tydligen icke lämnat fullt tillfredsställande resultat.

Jag undrar emellertid, huruvida icke de ryska mästarna i revolutionstaktik, om de finge taga del av denna motion, skulle draga på munnen en smula och tycka, att revolutionärerna i Sverige äro något naiva. Ty att komma till de maktägande i Sverige — och dessa äro ju faktiskt i närvarande stund representanter för den stora folkmajoriteten — och säga: nu skall ni ge oss rätt att

Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.

(Forts.)

inom kasernerna bilda kommunistiska krigsorganisationer och ni skall ställa lokaler till vårt förfogande, är väl ändå bra starkt. Det står ju i klämman av motionen, att det är icke nog med att vederbörande skola ha *rättighet* att bilda politiska organisationer, utan vi skola därtill vara så utomordentligt gentila, att vi skola ställa uppvärmda och trevliga lokaler till förfogande för dessa agitatorer, samt befria dem från den risk, som senast förekom i Halland, nämligen att bli inspärrade i hönshus. Nu medger jag, att detta hönshus, som arrest betraktad, icke var så komfortabelt, att det kunde anstå verkliga revolutionärer. Men jag tycker å andra sidan, att det sannerligen icke är mycket att jämra sig för. Ty vad är det för revolutionärer, som tycka att en natts inspärning i ett hönshus är någonting att beklaga sig över? Om man gör det tankeexperimentet, att i Ryssland någon av de meningsriktningar, som på det skarpaste ogilla den nuvarande regimen, hade farit ut till den röda arméns manövrer och försökt agitera för olydnad mot befälet, skulle det icke ha slutat med hönshusarrest, utan agitatorn skulle ha blivit skjuten på fläcken. Och man får väl medge, att åtminstone för dem som värdera livet — och det göra tydligen våra revolutionärer — är hönshusarrest betydligt mildare än att mista livet. Vi kunna göra det tankeexperimentet, att t. ex. en rysk kulak — och det märkliga är att rangen av kulak, d. v. s. rik rysk bonde, får man även om vederbörande har bara *en* häst och två kor; en sådan rik knös förföljes på alla sätt i arbetare- och bondestaten — att en rysk kulak, säger jag, vandrat upp till diktator Stalin och fordrat organisationsrätt för åtminstone kulakunglingarna — ty det finns sådana som äro värnpliktiga i Ryssland — som begärt, att det skulle ställas lokaler till förfogande för deras möten, ja, då skulle han nog blivit icke bara utsparkad utan deporterad till Sibirien eller Turkiet eller på något annat håll.

Jag kan dock icke finna att förslaget är, såsom herr Per Albin Hansson menade, ett utslag bara av demonstrationslusta utan alldeles säkert även har ett reellt motiv bakom sig. Det reella motivet är, att man i bolsjeviklägret hoppas att våra ungdomar skola vara så lätt påverkbara, just när de befinna sig i kronans rock, att man skall kunna på detta sätt få en väpnad styrka till sitt förfogande. Man vill agitera upp manskapet och vinna det för den proletära världsrevolutionen. Och så skall man ha diktaturen — det blir i så fall herr Kilboms förstas — som i en liten ask. Men herrarna böra väl icke förvåna sig över, att detta icke är något, som kan uppmuntras av dem, som representera den stora massan folk här i landet, vars ungdom icke alls känt något behov av en politisk organisation under värnpliktstiden. Det värnpliktiga manskapet har icke politisk rösträtt, och vederbörande torde icke heller ha något starkt behov av ifrågavarande politiska organisationsrätt, utan de kunna nöja sig med den rätt, som de redan äga i det avseendet. De ha ju full frihet, såsom man tidigare framhållit, att ansluta sig till vilken organisation som helst. Det finns icke det ringaste hinder för att man ansluter sig t. o. m. till kommunisterna, men att begära att vi skulle gå så långt i gentiless, att vi skulle ställa lokaler till förfogande, då kommunisterna hålla sina möten, det tycker jag verkligen vittnar om en ovanlig *påflugenhet*. Jag instämmer med dem som yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Jag tror att jag kan anses representera en viss sakkunskap, när det gäller de värnpliktigas förhållanden, ty jag har verkligen fullgjort min värnplikt. Beträffande mina erfarenheter under den tiden måste jag också säga, att de endast bestyrka vad jag redan yttrat. Jag är kanske den enda värnpliktige här i landet, som på lägerplatserna redigerat en antimilitaristisk tidning och delvis använt en skvadronsexpedition som redaktionslokal. Jag har alltså rent personligt den erfarenheten, att en

värnpliktig, som sköter sig och är karl för sin hatt, kan i mycket hög grad hävda sin frihet och sin rätt under den tid han ligger inne.

I fråga om försvaret för utskottets ståndpunkt vill jag meddela herr Kilbom, att jag icke på något sätt konfererat med någon ledamot av utskottet. Jag tyckte bara det var i sin ordning, att huvudförsvaret fördes från socialdemokratiskt håll, eftersom angreppet riktades mot socialdemokraterna. Motionen avser ju icke alls att gagna de värnpliktiga, utan den är ett av de vanliga medlen att få till stånd en utskällning av socialdemokraterna. Därför skulle det vara aldeles bakvänt, om herr Laurin försvarade utskottets ståndpunkt. Det tillkommer uppenbart socialdemokraterna att sköta det försvaret.

Beträffande hönshuset vill jag endast påpeka för herr Kilbom, att det var civila personer som instängdes där. Jag vet då icke, huru en organisation av de värnpliktiga skulle kunna förhindra en sådan inspärning. En annan sak är, att denna inspärning var oriktig och bör påtalas. Men överhuvud taget är det så, att det begås övergrepp på alla möjliga områden, och det gives icke något organisationsväsende, som kan förhindra alla övergrepp. Man blir alltid försatt i det läget, att man måste klaga efteråt och söka vinna rättelse. Men den möjlighet som finnes för de värnpliktiga att framföra sina klagomål är ändå garanti för att de övergrepp som begås bli så fåtaliga som möjligt. Man kan kanske t. o. m. säga, att i jämförelse med övergreppen på det civila området är det ingenting särskilt att säga om de militära. Men det är klart, att man är mera känslig i det ögonblick man inkallats som värnpliktig och känner sig arbeta under visst tvång än i det civila livet. Jag har emellertid den uppfattningen, att vi äro på väg mot en alltjämt förbättrad ordning i förhållandet mellan befäl och värnpliktiga, och jag tror att vi kunna uppnå tillfredsställande resultat utan någon särskild organisation.

Herr Öhman: Herr talman! Herr Jönsson i Revinge ansåg nog, att vår motion icke gick tillräckligt långt, när vi bara begärde organisationsrätt för de värnpliktiga. Jag vill då säga, att eftersom herr Jönsson i Revinge anser detta vara ett mycket blygsamt krav, något som vi också instämma i, borde det vara all anledning att bifalla detsamma. Vi anse, att i ett land, där man talar om demokrati och om medborgarnas fri- och rättigheter, borde också den värnpliktiga ungdomen ha rätt att bilda sina organisationer för att tillvarataga sina intressen i egenskap av värnpliktiga.

Herr Jönsson yttrade vidare, att han förstod att bakom detta vårt krav låg en strävan att genom propaganda föra fram våra idéer bland de värnpliktiga. Om herr Jönsson emellertid tror, att man genom att förvägra organisationsrätt för militärmanskapet skall kunna hindra oss kommunister att bedriva propaganda bland den värnpliktiga ungdomen, tager han säkerligen fel. En sådan vägran kommer icke att hindra oss att, så långt vi kunna, bearbeta de värnpliktiga och göra klar för arbetare- och småbondeungdomen dess ställning i borgarstatens armé.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag har sett i en tidning i Skåne, som herr Jönsson i Revinge ibland försöker skriva i, att han är mycket intresserad av läget i Sovjetunionen. Jag skulle dock vilja råda herr Jönsson att resa till Sovjetunionen och försöka studera förhållandena där. Dessa äro nämligen, att döma såväl av hans artiklar i tidningen som av hans tal här, för honom *fullständigt* okända. Jag vill inte betvivla, att herr Jönsson vill försöka förstå, men jag nödgas konstatera, att han ännu inte har lyckats. I övrigt undrar jag ändå, herr Jönsson, om det inte skulle till och med för er vara möjligt att hålla er till den sak som diskuteras. Såvitt framgår av såväl motionen som utskottets utlåtande, gäller det här icke Ryssland utan militärmanskapet i svenska armén

Ang. vidgade befogenheter för militärmanskap i avseende å organisation m. m.
(Forts.)

Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskap i av-
seende å orga-
nisation m. m.

(Forts.)

och flottan. Detta innebär ju icke, att jag skulle ha någonting emot att diskutera Ryssland, synnerligast med herr Jönsson. Det skall bli mig ett stort nöje att vid något tillfälle få göra det.

Vad beträffar herr Hansson, måste jag konstatera, att om han är lika ovederhäftig i andra punkter, som han var när det gällde den första punkten i sitt anförande, så är det belysande. Han talade om, att han »i motsats till herr Kilbom» kände till dessa saker, ty han har fullgjort värnplikten, och han tillade: jag har till och med redigerat en antimilitaristisk tidning från en militär expedition. Ja, herr Hansson, jag har *också* fullgjort värnplikten och till och med spritt herr Hanssons antimilitaristiska tidning. Jag försäkrar dock herr Hansson, att detta var ingalunda mindre ansträngande än att skriva den, ty det sätt, varpå den var skriven gjorde, att den var svårsäld. Jag hade till och med nöjet, i motsats till herr Hansson, att få några dagars sinkabirum på den kuppen. Väbeln på det fartyg, som jag tjänstgjorde på, överskattade sannolikt verkan av herr Hanssons skrifter.

Alltså känner jag, herr Hansson, också en smula till förhållandena för de värnpliktiga. Jag kan tala om för herr Hansson, att när jag var ute och fullgjorde värnplikten, voro vi nog fräcka att på listor samla in tjugufemöringar, som vi skickade in till Stockholms socialdemokratiska arbetarkommun, eller arbetarkommunen, som den då kallades, att användas till den fana, som var den *första*, som från någon militär förläggning burits i en svensk arbetardemonstration, nämligen *den 1 maj 1907*. På denna stod »en hälsning från flottans beväring och manskap vid Galärvarvet». Det var emellertid sannerligen inte herrar officerares förtjänst, att man inte fick reda på, vem som åstadkommit fanan. Hade de fått reda därpå, så hade det sannolikt blivit några månaders gratis mat och husrum för oss. Herr Hansson är således inte ensam om kännedomen om, hur den antimilitaristiska agitationen på lägerplatserna går till; den känna vi alla.

Herr Jönsson hade alldeles rätt i, att denna motion har något reellt i sig. Det reella är, herr Jönsson, att de värnpliktiga skola få möjlighet att bilda organisationer *på lägerplatserna* till förekommande av att de skola bli behandlade, såsom nu många gånger sker, hur som helst och för att de värnpliktiga skola bli i tillfälle att tillvarataga sina och klassens intressen, att de ej på något sätt skola kunna användas i den maktägande klassens händer mot det arbetande folket. Det är den politiska meningen med motionen.

Vi skämmas icke att öppet och ärligt inför hela Sverige säga, att vi anse, att det är vår uppgift och en hedersuppgift att på denna punkt tillvarataga arbetarklassens intressen och försöka vrida så många vapen ur händerna på överklassen som möjligt.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag blev verkligen något förbluffad, då herr Öhman lade ut mitt yttrande så, att jag skulle hava sagt, att det som begäres i motionen var synnerligen blygsamt. Jag sade, att det var naivt, men att naivt skulle kunna likställas med blygsamt, hade jag verkligen inte väntat mig.

Till herr Kilbom vill jag bara säga, att han är inte demokrat. Det kan därför omöjligt vara från demokratiska utgångspunkter han vill giva de värnpliktiga denna rätt att organisera sig inom kasernen. Syftet måste vara något annat. Det kan inte heller vara att förhindra, att manskapet skulle kunna användas mot arbetarklassen, det tror jag verkligen inte på, utan avsikten kan inte rätt gärna vara någon annan än att det här skall vara ett led i den kommande världsrevolutionen. Våra revolutionärer äro så ömskinna, de tåla inte att sitta i hönshusarrest, och jag tror inte, att de skulle vara några stora barrikadhjältar heller. Varken herr Kilbom eller herr Öhman kan man tänka sig uppträda på en barrikad. Men om de värnpliktiga vilja göra grovgöret för dem

och sätta dem in i diktaturämbetet, så är det mycket möjligt, att de skulle kunna förvalta det precis lika bra till arbetarklassens fromma som man lyckats i Ryssland. Jag tror inte, att herr Kilbom skulle göra det sämre än Stalin och hans kumpaner i det bolsjevikiska lyckoriket. Det skulle bli ungefär hugget som stucket.

*Ang. vidgade
befogenheter
för militär-
manskaps i av-
seende å orga-
nisation m. m.*

(Forts.)

Vad de ryska förhållandena beträffar, så tror jag verkligen, att det är så pass många opartiska som studerat de ryska förhållandena och därvid kommit till ett samstämmigt omdöme. Eftersom här ingen lär tro, att vad herr Kilbom säger om Ryssland är den rena rama sanningen, och att vad jag skulle efter olika källor anföra därvidlag är motsatsen, är det nog bäst, att vi, om vi skola diskutera det ryska problemet, göra det enskilt. Skall diskussionen ske inför offentligheten, tror jag inte att den blir vidare givande, eftersom herr Kilbom naturligtvis kommer att ropa: I Ryssland, där har man rena lycksaligheten — under det att jag kommer att göra gällande motsatsen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Å föredragningslistan var härefter upptaget andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckt motion angående sådan ändring i gällande författningar att militärmanskaps och värnpliktiga frikallas från tjänstgöring den första maj.

*I fråga om
militär-
manskaps och
värnpliktigas
frikallande
från
tjänstgöring
den första maj.*

Uti en inom andra kammaren av herr *Öhman m. fl.* väckt, till kammarens femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 322, hade föreslagits, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande författningar rörande militärmanskaps och värnpliktiga, att militärmanskaps och värnpliktiga vore frikallade från tjänstgöring den första maj, vilken skulle betraktas som allmän fridag.

Utskottet hemställde, att förevarande motion måtte avslås.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Spångberg**: Herr talman! I det föreliggande utlåtandet vill utskottet göra gällande, att kravet på militärmanskaps ledighet den första maj redan blivit tillgodosett, och att detta skulle ha skett genom en sedan år 1922 regelbundet återkommande generalorder. Utskottet säger, att därigenom ha militärpersoner tillförsäkrats ledighet den 1 maj i den utsträckning, som ansetts kunna ifrågakomma utan åsidosättande av oundgängligen nödvändiga göromål (matlagning, bevakning, sjukvård etc.). Jag skulle kunna tro, att denna parentes med orden »matlagning, bevakning, sjukvård etc.» är avsedd att lämna så gott som obegränsade möjligheter för militärbefälets godtycke i förevarande avseende. Vi ha nämligen all anledning att på grund av erfarenhet komma ihåg, att av alla de högre tjänstemän eller ämbetsmän i detta land, som i allmänhet ha synnerligen svårt att förstå underordnades krav och framställningar, så har militären allra svårast att begripa någonting. Det är ju som bekant på många områden här i landet så, att om en i tjänsteställning underordnad framställer ett krav, framställer en begäran, så brukar den överordnade alltid se efter, icke om det finnes någon möjlighet att tillmötesgå den utan om det inte kan finnas någon möjlighet att avslå den framställning, som en underordnad har gjort. Detta är en erfarenhet, som vi känna till, som stå i stats-tjänst i underordnad ställning. Det är en tendens, som gör sig gällande i de

*I fråga om militär-
manskaps och
värnpliktigas
friskallande
från
tjänstgöring
den första maj.
(Forts.)*

högre tjänstemännens kretsar och som når sin toppunkt just i de överordnade militära kretsarna.

Det måste därför finnas synnerligen klara bestämmelser, då det gäller underordnades rättigheter, för att en överordnad överhuvud taget skall begripa någonting därav. Därför är det, som vi kommunister ha framställt denna motion om ledighet den första maj och att bestämmelser därom skola fastställas så klart och tydligt, att till och med en officer begriper, att en sådan ledighet skall beviljas. För närvarande är det fullständigt godtyckligt i det avseendet. Utskottet anför innehållet i den under nästförflutet år utfärdade generalordern i denna sak för armén. Jag säger, att man behöver bara läsa vad utskottet där anför för att förstå, att vårt krav är motiverat. Det heter i denna generalorder, att personalen skall beredas permission i så stor utsträckning, som tjänstens upprätthållande medger. Ja, jag undrar vad exempelvis officerarna här i kammaren anse det vara för tjänst, som skall vara nödvändig att upprätthålla den första maj. Det blir ju militärbefälet på de olika förläggningarna, regementena, som skall avgöra den saken, och man kan därför vara alldeles övertygad, att det blir icke blott sjukvård och matlagning, som kommer att anses nödvändigt, utan även en mängd annat arbete; en mängd förevändningar komma att konstrueras fram för att hindra den begärda ledigheten. Det finns ju många exempel sedan år 1922, då, som förut sagts, den första generalordern utfärdades, vilka bestyrka detta mitt påstående. Inför de kommenderingar, som här komma ifråga, står manskapet fullständigt rättslöst.

Utskottet anför vidare, att missnöjd kan anföra besvär i vanlig ordning. Ja, den formella rätten kan man givetvis inte hindra överhuvud taget, inte hindra ens, om det skulle hända, att en person finge straff eller på något annat sätt bleve trakasserad därför att han inlämnade en skrivelse. Den formella rätten att lämna in en skrivelse kan inte hindras, den finns ju alltid, men militärmanskapet är inte hjälpt med blott den formella rätten i det här avseendet.

När nu kammaren nyss avslagit en annan motion, i vilken vi ville åstadkomma möjligheter att uppnå resultat, när det gällde klagomål, så kan jag icke anse annat än att det är ett rent hån, inte minst när det kommer från socialdemokratiskt håll, när man kommer och talar om att rätten finns för missnöjd att anföra besvär. Vi ha en mängd exempel att peka på, som visa, att det tjänar synnerligen litet till att klaga. Jag skall bara taga ett enda exempel. Under den socialdemokratiska regeringens tid sändes det också ut en sådan här generalorder om manskapets ledighet den första maj. Då satt herr Per Albin Hansson såsom försvarsminister. En mängd regementschefer saboterade emellertid denna generalorder i mycket stor utsträckning, och på många förläggningar, där manskapet deltog i demonstrationer och majmöten, utdelades det sedan stränga bestraffningar i form av arreststraff eller permissionsförbud, just därför att de deltagit i dessa möten, sedan denna generalorder av försvarsministern hade utfärdats. När sedan frågan framfördes interpellationsvis här i kammaren, uppträdde emellertid herr Per Albin Hansson såsom advokat för officerarna och försvarade deras handling, trots att han samtidigt själv måste medge, att trakasserier verkligen hade förekommit. Nå, det förvånar mig ej, och från den synpunkten förvånar mig ej heller herr Hanssons föregående anförande.

Med kännedom emellertid om de godtyckliga förhållandena måste man säga, att utskottsutlåtandet innebär ett tydligt avståndstagande från det krav, som här har framförts. Den formellt välvilliga tonen är ett slingringsförsök, där man ger officerarna samma möjlighet till godtycke mot manskapet som den man hittillsdags använt. Det är därför nödvändigt, som sagt, att i gällande författning slå fast, att militärmanskapet skall ha ledigt den första maj, och att denna dag får användas i enlighet med manskapets intressen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Laurin**: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härpå upptogs till behandling andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om förbud mot kommendering till deltagande i kyrkoparader m. m.

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 323, hade herr *Öhman m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande författningar, att militärbefäl förbjödes kommendera manskap till deltagande i kyrkoparader, religiösa möten, gudstjänster och korum.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter anförde:

Herr **Öhman**: Herr talman! Enligt nu gällande förordningar för militär-manskapet ingår det i deras skyldigheter att deltaga i kyrkoparader, korum och liknande tillställningar, detta oberoende av trosbekännelse eller frånvaro av sådan. I erinran om krigsmans åligganden och förpliktelser heter det bl. a.: »Krigsman skall frukta Gud och vara konungen huld och trogen.» Denna bestämmelse måste ur alla förnuftiga synpunkter betraktas som förhatlig och förkastlig. Det är ett så långt gående ingrepp i militär-manskapets åsiktsfrihet, att denna bestämmelse inte kan försvaras. I varje fall borde den icke kunna försvaras av det parti, som har både kravet på religionsfrihet och kravet på republik på programmet. Det ingår emellertid som ett viktigt led i borgarklassens strävan att även med religionens hjälp söka skapa viljelösa element på kommando av överordnade.

I sin motivering för avslagsyrkandet på i motionen framförda krav anför utskottet bl. a.: »Medlemmar av främmande trossamfund, vilka sådant önska,

I fråga om militär-manskap och värnpliktigas frikallande från tjänstgöring den första maj.
(Forts.)

Ang. förbud mot kommendering till deltagande i kyrkoparader m. m.

Ang.
förbud mot
kommentering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.
(Forts.)

fritagas från att deltaga i truppförbandets gudstjänst.» Nå, men hur ställer sig då saken för den, som icke är ansluten till något trossamfund eller är ateist? Äga också sådana rätt att bli frikallade från skyldigheten att deltaga i gudstjänst och korum? Nej, för dessa lämna nu gällande bestämmelser ingen som helst möjlighet att utan straffpåföljd slippa deltaga i dessa förrättningar, som måste förefalla dem både motbjudande och därtill strida mot deras åskådning. Men varför skola då de, som hysa en sådan världsåskådning, icke tillerkännas samma rätt att följa sin övertygelse, som tillerkännes dem, som nu äro anslutna till vad utskottet benämner främmande trossamfund? Är det kanske därför, att man anser dessa vara det mindre dugliga soldatmaterialet i den borgerliga armén, att de kanske icke lika besinningslöst och utan tvekan på borgarklassens befallning skola sticka bajonetten i bröstet på sina klasskamrater som de soldater, som omfatta den trosbekännelse, vilken representeras av kyrkoherdarne herr Hallén och herr Pehrsson i Göteborg. I det socialdemokratiska partiets program finns det visst en programpunkt, vari religionen förklaras för privatsak. Hur kunna då de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet förena denna punkt i sitt partiprogram med den ställning, de intagit i utskottet. Här går man ju in för att fasthålla vid en bestämmelse, som går ut på att tvinga enskilda värnpliktiga till deltagande i gudstjänster och därmed sammanhängande tillställningar. Man går alltså här in för principen att med statens maktmedel tvinga enskilda medborgare att deltaga i religionsutövning.

Slutligen framhåller utskottet, att man icke kunnat konstatera, att bestraffningar för militär person ägt rum på grund av vägran att deltaga i religionsutövning. Detta uttalande från utskottets sida ger belägg för, hur lättvindigt utskottet behandlat den fråga, som det här gäller. Man har tydligen inte gjort sig något besvär för att undersöka, hur det i realiteten förhåller sig. Man har icke velat besvara sig med att taga reda på de reella grundvalar, varpå yrkandet i motionen grundar sig. Om man hade gjort detta, skulle man inte ha behövt i utlåtandet förklara, att man inte känner till något fall där värnpliktiga eller militärmanskap ådömts straff på grund av den bestämmelse i förordningarna, som vi genom vår motion kräva ett upphävande av.

När nu utskottet icke lyckats taga reda på något fall av bestraffning av här nämnd art, skall jag taga mig friheten att erinra kammarens ledamöter och även utskottets ledamöter om ett par fall, som ligga tillräckligt nära i tiden, för att även utskottets ledamöter skulle kunnat känna till dem. Jag erinrar om att i höstas under slutet av september och början av oktober månader härjade en paratyfusedemidemi ute vid en del militära förläggningar, bl. a. Vaxholm. De värnpliktiga, som voro inne för repetitionsövning, höllos kvar vid förläggningarna flera dagar utöver utryckningstiden. Under denna tid gav en kapten Wallgren order om att de värnpliktiga skulle så litet som möjligt samlas i trupp. Han gav också order om att under de närmast följande tre dagarna skulle korum inställas. Denna order utfärdades på en fredag. Påföljande söndag morgon kommanderades ändock en korpral uppställning till korum. De värnpliktiga hörsammade icke detta kommando, därför att man ju hade kaptensord på att man icke skulle ställa upp. Vad blev då resultatet? Jo, resultatet blev, att en annan kapten tillkallades. Han sprang in i logementet och fick fatt i fyra värnpliktiga. Det blev den vanliga proceduren. Det blev förhör, krigsrätt och bestraffning. Man dömde dem efter tio dagars arrest till en månads fängelse. Fyra värnpliktiga erhöilo alltså en månads vistelse på Långholmen, och två andra straffades med 15 dagars arrest. Det är ett fall, som ligger så nära i tiden, att man hade all anledning att vänta, att utskottet som sådant skulle kunnat äga kännedom därom och följaktligen också förstå, att det ligger reella motiv bakom kravet på avskaffande av just denna bestämmelse om tvång för de värnpliktiga att deltaga i gudstjänst, vilken be-

stämme är ett vapen i händerna på officerarna och militärbefälet att trassla de värnpliktiga och militärmanskapet över huvud. Här hade dessa ynglingar över en månads tid gått och tjänat både kung och det s. k. fosterlandet. Och resultatet blev, att man därtill på grund av att man följde en or- der, given av det äldre militärbefälet, som ju enligt utskottets eget uttalande lär ha »en sund omdömesförmåga», fick tillbringa en månad på Långholmen.

Detta exempel, som jag här nämnt, skulle kunna mångfaldigas. Men det är tillräckligt dels för att visa, att utskottet icke ägnat något intresse åt motionen, dels också för att visa, hur berättigat det krav är, som vi i vår motion framfört. Det skall i varje fall bli intressant att se, om kammarens socialdemokratiska ledamöter skola följa sina partikamrater i utskottet och även nedvotera denna framställning. Jag är i alla händelser övertygad, att arbetarklassens ungdom och framför allt den del därav, som ligger inne vid de militära förläggningarna, skall rätt värdera och uppskatta den ställning, som herrarna komma att intaga till det krav, som vi här framfört, och som ligger i linje med dess intressen och som ligger i linje med vad som borde vara möjligt att realisera även inom ramen av ett demokratiskt samhälle, sådant som Sverige ger sig sken av att vilja vara.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till vår motion.

Herr Engberg: Herr talman! Om den föregående ärade talaren genom sin inställning av problemet, då han sade, att det lyster honom att se, hur socialdemokraterna skola rösta, avsåg att utöva någon slags påtryckning, så har han tagit grundligt miste. Emellertid vill jag, herr talman, för min del säga, att även kommunisterna kunna någon gång hitta ett riktigt gott korn, liksom den blinda hönan enligt ordspråket plär göra. I själva verket är av dagens motionskomplex, varmed det kommunistiska partiet uppträder, just denna motion av natur, att den enligt min tanke hade bort möta större förståelse från utskottets sida, än vad de övriga motionerna förtjäna. Jag kommer för min del, herr talman, att rösta för avslag på den kommunistiska motionen, därför att jag, med de syften, som uppenbarligen ligga bakom aktionen från det hållet, inte vill ens genom min röst ha givit mig sken av att ha varit med om att stödja dessa syften. Men jag anser det vara oklokt av utskottet att genom sin motivering liksom hava förhandsbundit kammaren för framtiden i denna fråga. Det är verkligen på det sättet — det tror jag, att vi erkänna alla, möjligen med undantag av ett par tre stycken ortodoxa högkyrkliga — det är verkligen på det sättet, att ett utmönstrande, ett utrensande av dylika bestämmelser, som innebära ett religionstvång, särskilt på detta område, ligger så klart i linje med den religionsfrihetspolitik, som majoriteten i detta land är med om, att jag för min del tycker, att vi inte skola taga denna motivering. Som sagt, herr talman, jag kommer att rösta mot den kommunistiska motionen, men jag vill, att motiveringen skall utgå, därför att den skulle komma att binda denna för religionsfriheten dock måna kammare för framtiden på ett sätt, som jag anser skulle vara menligt.

Jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets hemställan med strykande av motiveringen.

Herr Kilbom: Herr talman! Jag måste säga till herr Engberg, att hans uppträdande förefaller mig rent sakligt sätt en liten smula egendomligt. Det framhålles alltid från det hållet, att för oss är *saken* avgörande och ingenting annat. Hur stämmer det i detta fall med den deklaration, herr Engberg nys avgav? Är *saken* avgörande, ja, då borde ju herr Engberg låta den vara avgörande och se bort ifrån kommunisternas *påstadda* syften. Men uppenbarligen är det icke *saken*, som är avgörande nu för herr Engberg. Han gör såsom den där

Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.

(Forts.)

Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.
(Forts.)

domstolen — och det lär ju ännu förekomma sådana domstolar i detta utmärkta land, där rättsväsendet lär stå så högt — vilken dömd en uppenbart oskyldig person till långvarigt straff på grund av att man tyckte att han hade en obehaglig advokat. Om vi nu äro obehagliga, herr Engberg, skola de värnpliktiga då sitta emellan för den skull? Och skall herr Engbergs religionsfrihetsprincip uppges för den skull? Ett högst underligt förfaringssätt av en principfast man!

Men jag skall icke i dag söka krig med herr Engberg.

I den näst föregående debatten yttrade herr Per Albin Hansson, att om de värnpliktiga voro karlar, så skulle de kunna framföra sina klagomål till militieombudsmannen, ja, han nämnde t. o. m., till riksdagsmän. Nu känna kammarens ledamöter, hur pass lätt det är för menige man att klaga i detta av byråkratiska bestämmelser genomkorsade land. Den enskilde är, praktiskt taget, rättslös, och i all synnerhet gäller detta de värnpliktiga och det arbetande folket. Herr Per Albin Hansson avgav emellertid nu det bragelöftet, att för den händelse klagomål framkomma, så skulle nog riksdagen taga hänsyn därtill. Men om detta är riktigt, hur vill då herr Hansson karakterisera utskottets uppträdande i denna fråga? Här förekom, såsom herr Öhman nämnde, så sent som i september förra året en så upprörande historia, att i varje fall jag med mitt temperament skulle vilja slå näven i bordet och säga, att det var någonting lymmelaktigt. Först ger en kapten på grund av rådande epidemi order, att här får manskapet inte samlas till korum, icke i flockar och grupper. Så kommer två dagar senare en korpral och förklarar, att man skall ha korum, alltså kommenderas manskapet att bryta kaptenens order, och detta nästan inpå näsan av Stockholm, herr Hansson. Då manskapet vill lyda den *högre* befälhavarens order, så springer en annan kapten till, och resultatet blir, såsom herr Öhman nämnde, att ett par av de värnpliktiga få fängelse. Om det vore sant, herr Hansson, att i denna kammare finns en levande rättskänsla för de undertryckta, så hade man kunnat förvänta, att ett kammarens utskott icke sovit förbi en sådan sak. Utskottet säger: »Att bestraffningar för militärperson av nu nämnd art skulle hava förekommit, har utskottet icke kunnat konstatera.» Förlåt, herr Laurin, har utskottet försökt? Nej, det har utskottet icke. Ty ha ni försökt, så ha ni sovit. Hade det inte varit rimligt och riktigt, herr Hansson, att utskottet, ett andra kammarens officiella organ, tagit upp denna upprörande historia, i stället för att komma med denna skandalösa motivering, och sagt, att då sådant förekommer, är det anledning för riksdagen att ingripa med lagstiftning på ett sätt, som sätter p för herrar officerarens uppträdande. Kanske herr Hansson inte hade läst utskottets motivering för sin ståndpunkt i denna fråga, då han avgav sitt bragelöfte i den första debatten. Ty hade han gjort det, borde han ha varit litet försiktigare. Men genom den relaterade historien ha vi nu svart på vitt på, att herr Hanssons uttalande i allra, allra bästa fall blott gäller honom själv men icke för detta utskott. Vi ha svart på vitt på att ett av andra kammarens utskott icke har vårdat sig om att i sin undersökning gå ens så kort tid tillbaka som tre, fyra månader utan kommit med absolut lögnaktiga uppgifter i sin motivering, då det i stället uppenbarligen bort slå vakt om de värnpliktiga och säga ifrån. att då sådant ännu kan förekomma, så måste här en ändring ske. Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att bringa detta i skärpt form till kammarens protokoll. Och jag vill här säga ifrån, att jag kommer att med alla de publicistiska medel, som stå till buds, bringa till allmänhetens kännedom, hur ett andra kammarens utskott handlar, då det gäller kommunistiska motioner.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Laurin: Herr förste vice talman! Jag har ingen anledning att ingå på något bemötande av herr Kilboms angrepp. Jag vill endast konstatera, att ordern att icke samlas icke rörde religionsutövning. Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.

Herr Kilbom: Utskottets ordförandes motivering är klassisk minst sagt. Ordern att icke samlas gavs på grund därav att genom samling skulle tyfus mera spridas. Förlåt mig, sprides tyfus mindre, om man samlas till korum, än om man samlas av annan anledning.

(Forts.)

Herr Västberg: Jag vill bara gentemot herr Kilbom lämna den sakliga upplysningen, att det fall, som föreföll honom och även andra så upprörande, ha motionärerna icke ansett vara av den natur, att de ens anfört det i sin motion, som utskottet här behandlat. Om man vill vädja till kammarens rättskänsla, så är det ju ganska egendomligt, att motionärerna undanhålla det enda fall, som de synas anse vara av betydelse för att sakligt taga ståndpunkt till frågan. Jag har bara velat lämna denna upplysning för bedömande av motionärernas sätt att handla, när de skola främja de värnpliktigas intressen.

Herr Kilbom: Herr Västberg är om möjligt ännu underligare än herr Laurin. Därför att utskottet här, lindrigt talat, begått en blunder, kommer herr Västberg och säger, att det är motionärernas fel. Det tycker jag är en smula märkvärdigt. På sidan 4 i det här föreliggande utskottsbetänkandet står det i andra stycket av utskottets motivering, där utskottet återger motionärernas motivering, i huvudsak följande: »I motionen anföres, att personer ofta ådömas straff för vägran att begå en mot deras åskådning stridande gudstjänst.» Alltså, motionärerna ha i motionen anfört, att personer ådömas straff för att de vägra gå till korum. Jag kan inte tänka mig att motionärerna behöva göra mer. Det hade härefter varit utskottets skyldighet att undersöka, vad i sådant avseende hade förekommit. Och hade utskottet det gjort, så borde utskottet ha upptäckt något som förekommit så sent som i september förra året.

Herr Hansson i Stockholm: Man behöver inte stillatigande sitta och taga emot de läxor, herr Kilbom anser lämpligt att servera kammaren. Vi äro tillräckligt gamla och erfarna riksdagsmän för att veta, hur vi skola handlägga ärendena, och behöva ingen särskild upptuktelse från herr Kilboms sida. Beträffande motioner, som gå till behandling av tillfälliga utskott, kan man mycket väl diskutera, vem som skall göra utredningen. Om jag sutte i ett tillfälligt utskott, så skulle jag inte anse mig pliktig att verkställa en omfattande utredning bara därför att en motionär behagar kasta in ett förslag. I ärenden av denna art är det motionärens skyldighet att pretera utredning och bevisning. Det är en ren vänlighet, när ett utskott vid sådana tillfällen gör ett, såsom jag tycker, ofta alltför omfattande arbete i anledning av enskilda motioner.

Om det funnits några exempel på upprörande behandling av värnpliktiga, hade det varit motionärernas skyldighet att bringa dessa till utskottets kännedom. Det är en egendomlig ordning, när man, därför att man själv begått en försummelse, karskar upp sig, som herr Kilbom gjort. För övrigt gäller hans exempel icke i denna sak. De värnpliktiga, han talar om, ha icke blivit bestraffade, för att de vägrat deltaga i gudstjänst, utan för att de vägrat lyda order. Konflikten gällde, om man skulle samlas tillhoppa eller ej. Om korpralen kommenderat dem till vilket annat sammanträde som helst än korum, hade konflikten uppstått. Även om utskottet haft reda på exemplet, hade det varit försvarat, om det ansett, att det icke gällde det här ifrågavarande ämnet.

Dessutom är det ett annat fel i herr Kilboms framställning. En beklaglig

Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkparader
m. m.
(Forts.)

sak, som den han omnämnde, hjälptes ej därmed, att kammaren här fattar beslut om hur det skall tillgå vid korum eller kyrkparad. Det är ett fel i hela den militära lagstiftningen, om på det här sättet genom order från olika håll en konflikt kan uppstå, där den värnpliktige till sist blir lidande. Det berör icke frågan om gudstjänsten i och för sig, utan en sådan konflikt kan uppstå på många olika områden, och vill man komma tillrätta därmed, får man försöka få en ändring i den militära strafflagen.

För min del står jag på den ståndpunkten, att man bör avskaffa både korum och de tvungna kyrkbesöken. Jag beklagar, att det var så många viktigare ting, som i så hög grad ockuperade min tid, när jag satt som försvarsminister, att jag ej kunde intressera mig i önskvärd mån för saken. Jag antar, att även den nuvarande försvarsministern har mycket att göra, men får han tid över, tycker jag, att det vore lämpligt, att han tänkte på denna sak. Jag skulle för min del med glädje hälsa en bestämmele i den riktningen, att korum avskaffades och de värnpliktiga ej finge kommenderas till gudstjänst.

Å andra sidan har jag den uppfattningen, att detta hör till den sortens småsaker, som riksdagen knappast bör uppta tiden med, och det gör, att jag ej har lust att biträda motionen utan kommer vid en eventuell votering att rösta för avslag. Jag har emellertid ej sådan känsla för utskottets motivering, att jag håller på den, och kommer därför att rösta för herr Engbergs förslag.

Herr Västberg: Herr talman! Jag får erkänna, att jag ej deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende, men jag vill ändå säga, att det är egenomligt, att herr Kilbom kan vidhålla denna fullkomligt ovanliga uppfattning, att det är utskottet, som skall prestera exempel för att belysa saker, som motionärerna behaga kasta ut i fria luften. Det är ju motionärernas sak att anföra de fall, som förelegat, och sedan är det utskottets sak att undersöka deras riktighet. Men det är ingalunda utskottets sak att springa runt omkring till alla verk och inrättningar och enskilda medborgare och samla in det material, som motionärerna borde ha sig ålagt att göra, om de vilja främja den sak de föra fram.

Herr Lundquist i Rotebro: Herr förste vice talman! Jag hade begärt ordet, innan herr Hansson yttrade sig, och tänkte just anmärka på samma inkonsekvens i resonemanget från herr Kilboms sida, som herr Hansson påpekat. Herr Kilbom ställer utskottet mot väggen, därför att utskottet icke velat taga reda på ett så nära till hands liggande exempel, som anförts av herr Öhman. Jag måste säga, att det exemplet har ingen tillämpning i detta fall. Om man läser de rader, som herr Kilbom själv citerade ur den i utskottets utlåtande återgivna motiveringen för motionen, där det står, att »personer ofta ådömas straff för vägran att begå en mot deras åskådning stridande gudstjänst», kan det exempel, som framhölls, icke på något sätt ha giltighet i det avseendet. Det var naturligtvis icke så, att dessa värnpliktiga höllo sig undan från korum, därför att de hade några samvetsbetänkligheter, därför att det var gudstjänst det gällde, utan, som herrar Öhman och Kilbom säga, därför att de fått order av annan militärperson att icke samlas eller deltaga i någon samling. Under sådana förhållanden tycker jag, eftersom icke ens motionärerna själva i kammaren kunnat prestera ett enda exempel, som motiverar deras framställning, att utskottet icke gjort sig förtjänt av detta angrep från motionärernas sida.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Spångberg: Herr förste vice talman! Det är väl ändå så, att denna fråga i första hand är en principiell fråga, en fråga sålunda, huruvida man skall ha rätt att kommendera värnpliktiga att deltaga i dessa kyrkparader,

gudstjänster och dylikt, som man nu har rätt att göra. Där ha vi pekats på, att straff i vissa fall följt, då värnpliktiga vägrat att deltaga i sådant och efterfölja en sålunda given befallning. Den, som exercerat vet, på hur många sätt befälet vid ett regemente kan gå till väga för att trakassera värnpliktiga, den vet också, hurusom en sådan vägran kommer att leda till straff i ett eller annat avseende.

*Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.
(Forts.)*

Här ha vi nu pekats på, att det t. o. m. förekommit, att vägran att deltaga i gudstjänst följts av månadslånga fängelsestraff. Utskottet anför i sitt utlåtande, att något fall av bestraffning för militärpersoner av denna art icke genom utskottets utredning kunnat uppletas? Kan man då från den uttalande utläsa utskottets mening så, att i de fall vägran inträffar straff icke skall följa? Om det är utskottets mening, är det så mycket större skäl att bifalla förevarande motion.

Herr Hansson säger, att det här egentligen ej var fråga om gudstjänst utan fråga om, att vederbörande manskap vägrat att lyda en given order. Ja, jag undrar, om icke i alla sådana fall det skall kunna sägas på samma sätt: »Det är icke fråga om gudstjänst i och för sig, utan det är fråga om, att det givits order om, att den och den skall deltaga i denna gudstjänst. Han har brutit emot ifrågavarande order och skall sålunda straffas.»

Herr Hansson menar, att riksdagen ej bör lägga sig i dessa saker, vilka han betecknar som småsaker, som riksdagen egentligen ej behöver syssla med. Ja, vem skall då se till, att i författningarna genomföras bestämmelser, som vi krävt, till förekommande av sådana fall om ej just riksdagen? I varje fall har det visat sig, att om möjlighet givits för annan myndighet att genomföra sådana bestämmelser, har detta icke blivit gjort, och då är det på tiden riksdagen ser till, att saken blir ordnad. Man kan ej säga, som herr Hansson gjorde, att det är småsaker, om en värnpliktig blir dömd till vaktarrest eller ända upp till en månads fängelse. Det är möjligen småsaker för Per Albin Hansson. Hans yttrande dömer honom så han borde ha fattat sin uppgift på annat sätt. Men det är icke småsaker för de värnpliktiga, som efter att ha trakasserats på en lägerplats få krypa i fängelse.

Herr Laurin: Herr förste vice talman! Jag vill endast tillbakavisa herr Kilboms påstående, att vi ingenting gjort. Det är såsom det förut sagts konstigt att lämna in en motion utan att på något sätt visa det ställe, där oförrätter, om man vill kalla saken för det, skulle ha begåtts. Man kan icke begära av ett litet utskott, att det skall springa omkring till varje regemente i Sverige och fråga sig för om det hänt några sådana här saker. Men för att få någon kunskap om förhållandena har jag under hand vänt mig till kommandoexpeditionen, och där har det svarats, att såvitt man där visste ha några sådana straff icke ådömts. Man hade icke där kännedom om något fall, även om man icke kunde bestrida möjligheten av att det kunde ha hänt på något regemente.

Herr Mosesson: Enligt den uppfattning jag har, herr talman, kan man gott erkänna, att kyrkoparader eller något motsvarande kunna ha ett visst dekorativt d. v. s. estetiskt värde, men man kan icke göra gällande, att en sådan tillställning har eller fyller något religiöst ändamål. Och jag har den meningen, att under vissa förhållanden bli tillställningar av sådan art, korum och annat sådant, ett skärande hån emot religionens idé. Och vem av oss, som vid den tidpunkt, då vi exercerade bevärning och var med om detta och kände och förstod något av det religiösa, var icke många gånger av den uppfattningen, att korum hade bort vara borta? Den allmänna uppfattning jag har om religionen i allmänhet och kristendomen i synnerhet, såsom något som —

*Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.
(Porto.)*

om det skall vara sanning i det — måste vädja till personligheten och bli en personlig sak, en hjärtesak, den uppfattningen gör att jag här måste ställa mig betänksam. Då jag har den uppfattningen, kan jag inte anse det lämpligt, att till fullmyndig ålder komna medborgare skola kommenderas till något sådant, och vid detta förhållande, herr talman, kommer jag för min del att, när såsom jag antar här blir votering, biträda det förslag, som herr Engberg framställt, d. v. s. att motiveringen utgår. Och jag vill jämväl ge min anslutning till det uttalande, som herr Hansson nyss gjorde, att det borde för chefen för försvarsdepartementet vara önskvärt och angeläget, att så snart som möjligt på hithörande område nya bestämmelser bleve utfärdade.

Herr **Hamrin** instämde häruti.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan med godkännande av dess motivering, 2:o) bifall till berörda hemställan med uteslutande av motiveringen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, varför herr förste vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr förste vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen åskades jämväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående femte tillfälliga utskottets utlåtande nr 3 antager yrkandet om bifall till utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit yrkandet om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan propositionen för huvudvoteringen, som efter given varsel nu upplästes och godkändes samt anslogs, erhöi följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 3, med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med uteslutande av motiveringen.

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser samt sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan namnprop verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 83 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med uteslutande av motiveringen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 12.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av väckt motion om avskaffande av gällande bestämmelser om skyldighet för militärmanskap att giva överordnad hederstecken (hälsning, honnör).

Uti en inom andra kammaren väckt och till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 324, hade herr *Öhman m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att de hittills gällande bestämmelser om skyldighet för manskap att giva överordnad hederstecken (hälsning, honnör) måtte avskaffas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte bifallas.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr **Spångberg**: Herr talman! Vi ha i vår motion tillåtit oss säga, att hälsningsskyldigheten för militärmanskapet är en förnedrande skyldighet, som bjärt återspeglar kadaverdisciplinen inom militarismen. Det är ett obestriddigt faktum, att så är förhållandet, och det är nog så att de värnpliktiga och manskapet så gott som undantagslöst dela denna vår uppfattning. Utskottet säger sig emellertid icke kunna dela densamma, utan vill se den ur »praktisk synvinkel». Den som emellertid icke bortser från klassförhållandena i det kapitalistiska samhället förstår nog mycket väl, att det exempelvis måste kännas förnedrande för en klassmedveten arbetarungdom att ge hyllning och hederstecken åt ett system, som de själva hata, ty den honnör, som man kommanderas till, är i grunden icke något annat än en hyllning för systemet i fråga. Jag tror också, att vi ha bedömt frågan riktigt, när vi i motionen sagt, att hederstecken åt personer, som man icke har anledning att hysa aktning för eller som man rent av har stora skäl till motvilja mot, måste förefalla motbjudande både för den, som ger hederstecknet i fråga, och för den, som mottager detsamma i vetskap om att det ges på befallning. Till detta kommer, som var man säkert vet, att befäl ofta fordrar honnör i ren trakasseringslusta mot manskapet. Det är nog inte många, som fullgjort sin värnplikt, som icke stött på exempel, som visa, hur officerare, och underofficerare även för resten, begagna dessa bestämmelser i syfte att trakassera. Allt detta gör honnörstecknen till den förnedrande skyldighet, varmed vi betecknat dem i motionen.

Om vi emellertid skulle se saken ur utskottets »praktiska synvinkel», skulle jag vilja ställa den frågan: Vilken praktisk synvinkel skall man ta till för att komma till utskottets förslag för bibehållande av denna skyldighet? Jag tycker, att utskottets praktiska synvinkel, i den mån utskottets motivering är ett uttryck för densamma, är sådan, att utskottet bort komma till ett bifall till motionen i fråga.

Jag vill icke beteckna vårt krav såsom något alldeles speciellt kommunistiskt. Jag kan lugna herr Engberg med den saken. Jag ser saken från den arbetarungdoms synpunkt, som är ute vid regementena. Man skall givetvis kunna säga, att i samma mån är det en rent kommunistisk synpunkt, då vi äro det enda politiska parti, som kan sägas vara ett arbetarparti.

När jag i går läste ett kåseri i herr Engbergs tidning Socialdemokraten, kom jag att tänka på femte tillfälliga utskottet. Artikeln i fråga skildrar en värn-

*Ang.
förbud mot
kommendering
till deltagande
i kyrkoparader
m. m.
(Forts.)*

*I fråga om
skyldighet för
militär-
manskap att
giva
överordnad
hederstecken.*

*I fråga om
skyldighet för
militär-
manskap att
giva
överordnad
heller
(Forts.)*

pliktig, som hela veckan legat i arbete vid regementet och på söndagen har fått permission och tillsammans med en kamrat företar en promenad på Strandvägen, som, eftersom det var en vacker dag, också mycket livligt frekventerades av officerare. Här lämnas en livlig och typisk skildring av en svensk beväring under hans ledighet. Det heter, att ledigheten höll nästan på att »släcka hans krafter». »Han fick arbeta som en kosvans i flugtiden med att framställa den rörelse, som kallas honnör. Till höger och vänster och rakt fram, stundom även snett bakåt.» Han råkade ut för en del intermezzon och så råkade han möta en nybakad fänrik, som han kände, men som på grund av att han hade militärmössa icke kände igen honom från den civila tiden. Då fann han det vara klokast att bege sig till ett håll, där officerare icke höllo till. Historien slutar ironiskt: »På hemvägen talade vi lite om den militära formalismen. Någon resolution gjorde vi inte, väl betänkande att det finns vissa saker, mot vilka till och med gudarna kämpa förgäves.»

Jag skulle tro, att vederbörande kommo till denna slutsats med tanke på sina partikamrater i femte tillfälliga utskottet och riksdagen, där de med all energi just försvara det, som artikelförfattaren kallar för dumhet.

Nu erkänner emellertid utskottet, att honnörspikten vid åtskilliga tillfällen fört till friktioner mellan militärpersoner. Det heter därom i utlåtandet: »Beträffande åter förhållandena utom tjänsten har utskottet med tillfredsställelse iakttagit den strävan, som under senare åren gjort sig gällande i syfte att utan åsidosättande av god ordning och disciplin samt till ömsesidig bekvämlighet och trevnad för båda parterna nedbringa antalet tillfällen av hälsningsplikt av mera formell natur.» Utskottets ledamöter måtte sett åtskilligt snett från sin »praktiska synvinkel», när de kommit till det resultat, vari utlåtandet utmynnar. Man borde i stället ha kommit till ett bifall till motionen i fråga. Till sist vill jag säga, att det av utskottet anförda skälet att »det icke lär finnas någon anledning, att speciellt beträffande militärtjänsten åsidosätta de regler, som eljest i det dagliga livet iakttagas för hövlighet och god ordning», hänger fullständigt i luften, efter det konstaterande av trevnad, som kommit till synes i det föreslagna nedbringandet av hälsningsplikten. Detta har utskottet ju konstaterat. För övrigt är det väl så, att hövlighet och god ordning, i den mån det kommer till synes i det dagliga livet, icke är resultatet av några sådana föreskrifter, som det här gäller.

Då jag alltså anser, att utskottet icke kunnat förebringa några som helst skäl, som tala mot motionen utan tvärtom att de av utskottet anförda synpunkterna tala för bifall till motionen i fråga, och då jag är av den bestämda uppfattningen, att dessa föreskrifter om hälsning böra avskaffas och inom regementet även böra tillämpas de regler, som tillämpas i det civila livet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Laurin: Herr talman! Utskottet har i denna fråga så gott sig göra låter försökt undersöka, huru förhållandena äro i andra länder. Då finner man, om man till en början utesluter Sovjet-Ryssland, att förhållandena äro ungefär likartade som här. Det kan vara någon liten skillnad på ena eller andra hållet, men i det stora hela äro de desamma. Kommer man sedan till Ryssland, finner man, att förhållandena även där äro ungefär likadana som hos oss samt i viss mån strängare. Jag skall tillåta mig att läsa upp ett par punkter ur Rysslands soldatinstruktion, reglemente eller hur den skall kallas: »Den, som vänder sig till en underordnad, som icke befinner sig i formerad avdelning», heter det där, »ävensom den underordnade, till vilken befälhavaren vänder sig, lägger handen till huvudbonaden, om sådan bäres, och släpper genast ned den igen; person, till vilken någon vänder sig, svarar på samma sätt; samma regel iakttages även, när underordnad vänder sig till befälhavare.» Samma sak alltså, som kallas i

Svergie för vanhedrande, anses i Ryssland mycket hedrande eftersom det där går för sig. Men det blir ännu strängare i en annan punkt, där det står: »Alla truppförband, som befinna sig i formerad avdelning, hälsa truppförbandsfanor, och processioner, som äro anbefallda av myndigheter, begravningsståg, trupp, som gör hedersvakt, minnesmärken, som rests till ära för revolutionen eller dess ledare, ömsesidigt vid möte av person, som vid inspektion mottager parad och dennes direkta underlydande befälhavare.» Jag undrar, vad herr Spångberg och hans vänner skulle säga, om det fordrades här i Sverige, att de unga bolsjevikerna skulle göra honnör t. ex. för Gustav II Adolf — jag menar statyn — eller t. ex. för någon staty av någon socialdemokratisk ledare.

Det är ju alldeles uppenbart, att herrarna kommit fram med detta, bara för att ställa till litet rabalder. Jag bestrider visst icke, att en och annan gång någon dumhet kan ha inträffat. Detta inträffar icke blott bland militären utan har inträffat i alla samhällsklasser, säkerligen också bland de personer, som herr Spångberg vill skydda. Någon pojkkaktighet kan alltid ha kommit fram. Det är mycket möjligt att någon yngre militär förgått sig någon gång, men jag skulle vilja fråga herr Spångberg, om icke unga pojkar — jag menar icke särskilt dem, som äro bolsjeviker, utan vilka som helst — på lägerplatserna roat sig med att göra små retsamma saker mot sitt befäl, väsentligen mot det lägre befälet. Jag har ingen anledning att tro, att här förekomma några egentliga övergrepp. Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Kilbom: Jag nödgas upplysa herr Laurin om att han begått ett litet misstag. I Sverige — det är därför vi vända oss mot denna sak — har manskapet skyldighet att *först* hälsa på befälet. I Ryssland är denna skyldighet *ömsesidig* mellan befälhavare och manskap. Varför vi nu vända oss emot att det svenska manskapet skall hälsa på t. ex. fanan, är den omständigheten, att denna symboliserar ett mot arbetarna fientligt *system*. I Ryssland däremot representerar minnesmärkena och fanorna motsatsen, kampen för arbetarnas intressen. Det är liten smula skillnad. För övrigt måste jag säga, att detta utlåtande är om möjligt ännu mera kuriöst än alla de andra tillsammans. Det är ju, såsom kamrat Spångberg här anfört, på det sättet, att utskottet ifrån sin motivering borde ha kommit till den slutsatsen att tillstyrka motionen. Men uppenbart är nu, att utskottet utgått ifrån, att denna motion »den skola vi slå ihjäl», och *sedan* gällde det att skriva en motivering för detta. I vanliga fall brukar man först skriva motiveringen för sin uppfattning och sedan komma till slutsatsen, men utskottet har här gjort motsatsen. Jag måste fråga utskottet först och främst, då det förklarar, att avgivandet av hederstecken måste ses ur rent praktisk synvinkel, vad det är för praktisk synvinkel som motiverar, att beväringen *först* skall hälsa på befälet. Skulle herr Laurin kunna förklara det, vore jag väldigt tacksam. Sedan vill jag för det andra fråga utskottet, då det talar om att här har gjorts inskränkningar o. s. v. och att detta har medfört trevnad o. s. v., om de redan gjorda inskränkningarna medfört trevnad, varför skulle man icke då vara generös och utsträcka denna trevnad litet längre, d. v. s. *avskaffa* hälsningar.

Herr Hage: Herr talman! Jag skall först be att få erinra herr Spångberg om att i det verk, där vi bägge äro anställda, nämligen statens järnvägar, finns i praktiken en sådan hälsningsskyldighet, som man här vill ha bort, för en underordnad gentemot en överordnad. Jag har emellertid aldrig någonsin hört, att någon kommunist vid statens järnvägar på allvar krävt, att den skyldigheten skall tagas bort. När det inom civila statens verk existerar en dylik hälsningsskyldighet, kan jag icke förstå, varför en sådan artighets-

I fråga om skyldighet för militär-manskap att giva överordnad hederstecken.
(Forts.)

*I fråga om
skyldighet för
militär-
manskap att
giva
överordnad
nederstecken.*

(Forts.)

betygelse, som är vanlig mellan civila människor i allmänhet, icke också skulle existera vid de militära verken.

Det var emellertid icke för att tala om detta, som jag begärde ordet. Jag skall gärna erkänna, att på det militära området finns det verkligen, då det gäller vissa hälsningsbestämmelser, en del löjligheter, om jag så får uttrycka mig, som man bra gärna skulle vilja ha bort. Jag var ombord på en pansarbåt för ett par år sedan. Under det att jag var ombord på denna båt, skulle en flaggunderofficer bege sig i land. Vid det världsviktiga tillfället inträffade det en hel del saker. Man blåste i en så kallad skepparpipa och två man gävo sig i väg till fallrepet, där de ställde upp sig i stram givakt och gjorde honnör. Skulle vi ha det ordnat på samma sätt vid de civila verken, då skulle, när exempelvis genraldirektör Granholm kom ned på Centralen för att fara bort, genast en stationskarl blåsa i en pipa och två stationskarlar skulle ge sig i väg till utgången och där ställa sig i givakt och göra honnör. Införde man sådana bestämmelser här i landet, tror jag, att skämtpressen och även den övriga pressen skulle få mycket roligt.

Jag frågade sedan vid något tillfälle en militär, vad han tyckte om anordningen i fråga, och han svarade, att »jag får för min del säga, att det är rena, rama löjligheten». Det var hans uppfattning om saken. Men spektaklet får fortsätta av gammal vana.

Jag har velat peka på denna sak. Det är visserligen en småsak, det vill jag gärna erkänna, och herr Per Albin Hansson yttrade något liknande för en stund sedan om en annan militär anordning. Men om herr försvarsministern hade någon tid över, skulle det nog icke skada, om han ägnade sin uppmärksamhet åt dessa förhållanden. Ty jag måste säga, att när en civil bevittnar sådana saker, faller det ett visst löjeväckande skimmer över hela försvarsverket. Man tycker, att man på detta område praktiserar en hel massa saker, som borde tagas bort.

Herr talman! Jag har intet yrkande att göra.

Herr Laurin: Herr talman! Jag måste tyvärr meddela herr Kilbom, att han också misstagit sig, och att hans beskyllning mot mig var oriktig. I tjänstgöringsreglementet för armén står det i 3 §, punkt 6, att »militärisk takt fordrar, att envar noggrant besvarar hälsning». Alltså torde väl också här i Sverige hälsningen vara ömsesidig. Jag undrar, om herr Kilbom, när han går omkring på Stockholms gator och gränder, verkligen kan konstatera, att officerare underlåta att besvara de underlydandes hälsningar.

Vad beträffar den saken, att det skulle vara så i Ryssland, att förste officeren eller kommissarien springer fram och tager den ryske matrosen eller beväringen i hand, så vågar jag icke yttra mig om huruvida det verkligen förhåller sig på det sättet, men jag finner det skäligen otroligt. Jag tror knappast, att herr Kilbom på sin egen officin bär sig åt på det sättet, att han springer fram till den yngste springpojken och skakar hand med honom: »Goddag på dig, kamrat», varefter den senare nådigast behagar besvara herr Kilboms hälsning.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag skall be att få yttra några ord med anledning av vad herr Hage anförde.

Det sätt att verkställa vissa hedersbevisningar, som tillämpas ombord å flottans fartyg, är detsamma som användes i alla flottor över hela världen. Så mycket som vi äro i beröring med främmande nationers örlogsfartyg, kan man icke gärna hos oss införa andra seder än de, som finnas i andra örlogsflottor i världen. Vederbörande skulle icke känna sig fullt hemmastadda, och de skulle

stå ganska oförstående, därest de komme ombord å svenska fartyg utan att få den hedersbevisning, som de äro vana vid.

*I fråga om
skyldighet för
militär-
manskap att
giva
överordnad
hederstecken.
(Forts.)*

Nu framhöll herr Hage såsom särskilt anmärkningsvärt och rent av löjväckande, att när en underofficer går över fallrepet för att gå i land, stå två man vid detta och göra honnör och det blåses i en visselpipa. Han blir med andra ord utvisslad, stackars karl, när han lämnar fartyget. För den oinvidde ter sig nog detta ganska underligt, men saken har sin praktiska anledning. När en person skall lämna ett fartyg och gå ned i en båt, kan det lätt hända, att det är sjögång. Naturligtvis inträffar icke detta på Stockholms ström — där är det obehöfligt — men eljest är det ofta sjögång, när ett fartyg ligger till ankars. Då stå två man klara vid fallrepet för att biträda, antingen med att lämna fallrepet till den person, som skall gå ned, eller kasttag till båten. Det behöver vara folk till hands för att klara av de situationer som kunna inträffa. Härför äro de två mannarna avsedda. Så komma vi till visslingen. När visselpipan ljuder, betyder det, att de, som sitta nere i båten, skola hålla sig klara, ty nu blir det någonting av. Maskinisten skall stå klar vid maskinen, mannen vid ratten skall stå klar vid denna och båtshakegastarna skola stå klara med sina båtshakar. Det är alltsammans och väl icke så förskräckligt märkvärdigt. Hälsningen åsyftar icke att inskräpa hos vederbörande, vilken underbart märklig person som går över fallrepet, utan man kombinerar hövligheten och det nyttiga arbetet på det sättet. Det har sålunda sin naturliga förklaring och är icke alls något utslag av fåfänga eller dylikt.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Kilbom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes samt anslogs:

Den, som vill, att kammaren bifaller femte tillfälliga utskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogos vart för sig:

statsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för sergenten vid Norrbottens regemente P. S. V. N. Bergman från viss ersättnings-skyldighet; och

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för kronans räkning av vissa fastigheter m. m. vid Indalsälven; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående ökat skydd mot skadegörelse å växande ungskog.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herrar *Mogård* och *Jonsson* i Eskilstuna, nr 380, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 53, angående viss omorganisation av vägväsendet;

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 381, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 86, angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor; samt

herr *Olsson* i Golvvasta:

nr 382, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m.; och

nr 383, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Dessa motioner bordlades.

§ 15.

Interpellation.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr *Lundstedt*, som anförde: Herr talman! År 1919 upprann ett rättsligt drama, vars hittillsvarande sista akt bildas av högsta domstolens utslag den 22 sistlidne januari månad. Jag vill på mest eftertryckliga sätt betona, att, när jag i det följande berör vissa dommar, har jag ingen avsikt att underkasta dem någon som helst kritik. Alldeles tvärtom. Jag utgår ifrån, att de äro auktoritativa uttryck för gällande svensk rätt. Det är denna, som jag måste finna vara värd kritik i vissa avseenden. Den gällande rätten framgår omedelbart av rättspraxis. Stundom finns intet annat än rättspraxis att taga till utgångspunkt för bedömande av rättens kvalitet och behovet av lagändringar.

Tyvärr blir det för syftet med denna framställning nödvändigt att till en början besvara med blotta uppräandet av vissa fakta i den antydda saken, vilka äro följande. Smeden *Emil Larsson* känd för nykterhet och fredlighet, hade efter ett strävsamt liv i Amerika återvänt med sina besparingar till sina föräldrar, som bodde på »undantag» i en stuga på slaktaren *Erik Gustafssons* gård i Marsjö. *Erik Gustafsson* hade någon tid varit fientligt sinnad mot undantagsmakarna och givit uttryck åt sin hätskhet såväl mot dem som deras son *Emil Larsson*. *Gustafsson* hade velat komma över deras stuga och han hade, allt enligt vittnesmål, icke ens dragit sig för att söka mot kontant erkänsla leja folk att klå *Emil Larsson*.

På en auktion i Byhle den 12 september 1919 befunno sig utom *Emil Larsson* bl. a. *Erik Gustafsson*, åtföljd av tre kumpaner *Lindkvist*, *Eriksson* och *Olsson*, samtliga synbart berusade. Enligt vittnens berättelser tilldrog sig följande av intresse på auktionsplatsen. De fyra kumpanerna förföljde *Larsson* med förolämpningar och sökte med allehanda medel reta upp honom och ställa till bråk med honom, ehuru avsikterna strandade på *Larssons* lugna beteende. Den *Gustafssonska* ligan uttalade sin avsikt att klå *Emil Larsson*. När *Larsson* lämnat auktionsplatsen för att gå hem, begåvo sig de fyra kumpanerna i väg efter honom, därvid ytterligare framhållande, att de skulle klå honom.

Framkomna till Marsjö inledde kumpanerna ett slagsmål med *Larsson* på dennes gård. Innan jag angiver vad i avseende därå kan ha förekommit, må vissa omvittnade uppgifter angående slagsmålets planerande, härrörande från

ett par av kumpanerna själva, meddelas. Olsson har sålunda berättat, att slagsmålet varit planlagt allra minst dagen förut. Meningen hade varit att »ta Sme-Emil» redan på auktionen, vilket emellertid hade förebyggts, genom att Larsson gått hem. Olsson har vidare omtalat, att hans stridsiver under auktionen svalnat. Gustafsson, vilken enligt Olssons utsaga ständigt velat spela översittare över denne, hade emellertid tvingat honom att följa med till Marsjö. Eriksson, en annan av de fyra slagskämparna, har också haft ett yttrande, varav framgår, att överfallet på Larsson varit av dem på förhand planerat.

Dagen efter slagsmålet häktades Emil Larsson på Gustafssons angivelse. Han dömdes därefter i alla instanser till tre års straffarbete och över 8,000 kronors skadestånd för misshandel å Gustafsson, bestående i skadegörelse å dennes vänstra öga. Larsson fälldes, om man bortser från ett av åklagaren uppgjort, med fakta icke överensstämmande förhørsprotokoll, *väsentligen på vittnesmålen av Gustafssons kumpaner, deltagarna i sammansvärjningen mot Larsson.* Själv häktad, var Larsson givetvis gentemot sådana utomordentliga vittnen i ett synnerligen prekärt läge. Efter att ha avtjänat sitt treåriga straff, lyckades det dock Larsson att i slutet av 1926 erhålla resning i målet. Förnyad rannsaking igångsattes, som ledde till att Larsson av högsta domstolen visserligen fick lindring i domen men likväl dömdes till straffarbete i 1 år och 3 månader samt 5,000 kronor i skadestånd.

Av vad som redan andragits, är det uppenbart, att de fyra dryckesbröderna ingått en misshandelskomplott mot Larsson. Av utredningen i målet är det vidare höjt över allt tvivel, att Larsson blivit anfallen på gårdsplanen intill sin bostad. — Det måste nu påpekas, att vad dessa komplottanter angående slagsmålet uppgivit, som är till Larssons nackdel och icke har stöd i objektiva omständigheter, förnuftigtvis måste sakna varje spår av bevisvärde. Däremot är det givet, att deras uttalanden erhålla dylikt värde, såvitt i dem meddelats fakta till Larssons förmån. Också kunna givetvis vissa slutledningar dragas av de motsägelser, vartill komplottanterna gjort sig skyldiga. Ojäviga vittnen angående själva slagsmålet hava icke hörts under handläggningen vid häradsrätten. För bedömande av dettas rättsliga karaktär har man framför allt att hålla sig till dels preliminärerna vid auktionen och dessförinnan, utvisande förhandenvaron av den nämnda misshandelskomplotten, dels de agerandes egna utsagor, såvitt de kunna ha bevisvärde.

Att slagsmålet började med de sammansvurnas anfall på Larsson styrkes nu först av misshandelskomplottens förhandenvaron. Det styrkes vidare av följande.

1. Komplottanten Olsson har till olika personer uttalat, att Lindkvist inlett slagsmålet med att giva Larsson ett kraftigt slag, att »de andra» börjat bråket med Larsson och att det säkert inte blivit något slagsmål av, om icke Lindkvist slagit till Larsson. — Inför rätta har Olsson i rättegången 1919 fullständigt dolt, att Lindkvist tagit initiativet till slagsmålet. Men i rättegången efter resningen, då sanningskravet blev mera påträngande, har han medgivit, att Lindkvist knuffat till Larsson med armen, så att det flög gnistor om dennes cigarr.

2. Komplottanten Eriksson har, enligt skilda vittnesmål, sagt, att Lindkvist slagit till först. — Eriksson har inför rätta efter resningen nödgats återtaga sitt påstående i den första rättegången, att Larsson visat sig »närgången» och att Lindkvist därför måst »skjuta honom ifrån sig», samt tillstått, att Lindkvist knuffat till Larsson, som »stod vid rabatten på gårdsplanen», då Eriksson och Lindkvist »kommo fram».

3. Komplottanten Lindkvist har för ett vittne omtalat, att han börjat slagsmålet. Inför rätta har Lindkvists versioner växlat. 1919 uppgav han, att han råkat »avsiktligt» stöta till Larsson. I rättegången 1927 erkänner han, att han inlett fientligheterna genom att avsiktligt knuffa till Larsson med armen

Interpellation. och nämner samtidigt, att Larsson dessförinnan bett sällskapet försvinna, »enär han icke ville dem något».

(Forts.)

Angående själva det sålunda åvägabragta tumultet äro omständigheterna i det hela höljda i dunkel. Olsson har tillstått, att man å klomplottanternas sida begagnat sig av bindslen som tillhyggen vid attacken mot Larsson, men att det varit som att slå på järn. Starka indicier förefinnas för att de sammansvurna begagnat sig jämväl av andra tillhyggen. Eriksson har meddelat, att han trott Larsson haft på sig en pansarskjorta, att det varit som att slå på en gummiboll, att slagsmålet efter Lindkvists anfall fortsatt i trädgården, där det brakat i grenarna och »dumpit till», samt att Larsson fått duktigt med smörj, varjämte han uttalat sitt tvivel om Larssons skuld till ögonskadan å Gustafsson.

Ett faktum synes vara, att Olsson förhållit sig passiv, att Gustafsson först något ögonblick efter Lindkvists och Erikssons framstöt gripit in, samt att Gustafsson under tumultet fallit omkull. Hur därvid tillgick är outrett. Alla uppgifter om saken äro varandra stridiga. Om Gustafsson i fallet fått sitt öga utstucket eller om överhuvud ögonskadan inträffat under slagsmålet är ingen som vet. Vissa skäl tala för, att ögonskadan skett först efter slagsmålet. Densamma har nämligen icke kunnat upptäckas av en person, vilken kort tid efter slagsmålet noga sett Gustafsson i ansiktet. Jag återkommer till denna sak. Gustafssons egna uppgifter i ämnet kunna, jämväl oavsett hans partställning, icke tjäna till någon ledning, alldenstund de äro fulla av motsägelser.

Enligt domen i första rättegången har Larsson förövat misshandel å Gustafssons öga »genom slag med något trubbigt, hårt föremål». Nu är saken den, att ingen, icke ens Gustafsson själv, kan säga sig ha sett något tillhygge i Larssons hand. Larsson bestrider, att han haft sådant. Att domstolen likväl räknat med att Larsson använt tillhygge, måste bero på av Gustafsson åberopade utsagor av läkare, enligt vilka ögonskadan icke kunnat uppkomma genom fall mot en trädgren eller liknande. Dessa utsagor ha emellertid efter en grundlig analys vederlagts av en av landets främsta ögonspecialister, professor Nordenson i Uppsala. Denne har i rättegången intygat bl. a., att en polisbatong av sådan art, som av åklagaren ifrågasatts, kunde uteslutas såsom skadande föremål, att vissa omständigheter talade emot att detsamma kunde vara en — likaledes av åklagaren förmodad — kätting, att en gren eller kvist väl kunde tänkas hava orsakat ögonskadan, samt att en person, som sett den skadade efter misshandeln, bort kunna iakttaga skadan å ögat. En utförligare utredning av ämnet har professor Nordenson meddelat i Svensk Läkartidning 1927.

Man finner också, att varken hovrätten eller högsta domstolen i senare rättegången antagit, att Larsson använt tillhygge. I själva verket finns efter professor Nordensons utlåtande intet skäl för antagandet, att Gustafssons ögonskada ens mera sannolikt skett genom Larssons än genom Gustafssons eller övriga komplottanternas egna åtgöranden. Men också om verkliga Larssons kraftiga näve skulle ha landat på ögat och skadan därigenom uppkommit, så måste enligt en förnuftig nödvärnsrätt den s. k. skulden ligga hos, framförallt, Gustafsson själv, men även hos dennes kumpaner, vilka ju nödgat Larsson att låta sin näve landa var som helst, varigenom han kunde få ett slut på slagsmålet.

Att Larsson skulle ha brukat tillhygge har, som nämnts, intet stöd. Komplottanterna själva hava ju använt bindslen som tillhyggen. De vinande ljud, som skola ha hörts, kunna ha härrört från svinget av sådana bindslen i den allmänna bataljen. Av vikt är att i detta sammanhang observera, att Gustafsson själv, såvitt utrett är, icke till någon av dem, han träffat närmast efter

slagsmålet, antytt, att han skulle ha misshandlats med något tillhygge. Och polisuppsyningsmannen på platsen uttalade som sin uppfattning, då han morgonen efter slagsmålet sett de avbrutna grenarna å ett träd, att Gustafsson fallit vid trädet och i fallet skadat ögat mot någon av nämnda grenar. Av allt detta är tydligt, att påståendet, att Larsson använt något tillhygge i striden icke är grundat på kända fakta. Men nu inträder en egendomlighet. Före resningen ansågs Larsson med hårt föremål ha tillfogat Gustafsson skadan. Numera erkännes möjligheten, att han icke använt något tillhygge. Likväl skall han ha tillfogat skadan! Det synes sålunda, som om enligt gällande svensk bevisrätt Larssons förorsakande av skadan kunde tagas till utgångspunkt, under det att medel och sätt därför vore sekundära och varierande faktorer.

Till sist angående bedömande av vad som tilldragit sig följande anmärkning. Samtliga de tre sammansvurnes vittnesmål i förra rättegången voro bevisligen icke överensstämmande med sanningen. Att de i senare rättegången något korrigerats, kan ju för en reflekterande människa icke utgöra tillräckligt skäl för antagandet, att de här meddelat *hela* sanningen till Larssons fövör. Situationen i förevarande avseende torde belysas av följande vittnesmål angående en episod, som inträffade kort tid efter första rättegången, då man under Emil Larssons straffarbets tid på sina håll började röra i saken för att skaffa honom upprättelse. När vittnet ifråga var på tvätthjälp i komplottan ten Olssons hem, hade Olssons hustru mottagit telefonsamtal från Gustafssons hustru. Fru Gustafssons röst ljud så högt, att fru Olsson måst hålla luren ett stycke ifrån örat, varigenom vittnet kunnat höra den förras ord. Fru Gustafsson hade erinrat fru Olsson om vikten av att det icke »komme ut», att Gustafssons tre kumpaner hade vittnat falskt. Det kunde kosta dem 1 års fängelse. Själv hade Gustafsson begivit sig till Lindkvist och Eriksson för att varna dem. Fru Olsson hade lugnat henne beträffande sin man. Och till vittnet hade fru Olsson efter telefonsamtalet sagt, att de nu började bli rädda och drogo öronen åt sig. Detta vittnesmål, i sig självt trovärdigt på grund av omständigheterna vid dess tillkomst, styrkes genom vissa omvittnade uttalanden av Gustafsson själv. Enligt ett vittnesmål har han uttalat följande: »När man har brännvin och pengar, är det inte svårt att få vittnen». Enligt annat vittnesmål skall han ha sagt till en person, att det ju kunde hända, att smeden icke slagit ut ögat. Efter samtalets fortskridande hade han tillhållit personen att icke omtala vad han sagt.

Gent emot Gustafssons egen berättelse om, huru han i sin fredlighet blivit överfallen av den våldsamme Larsson, må ställas följande berättelse av den nyssnämnda tvätterskan:

»Dagen efter slagsmålet kom Erik Gustafssons dräng, Sven Andersson, upp till min bostad, som är belägen några hundra meter från Erik Gustafssons gård. Jag frågade då Sven Andersson, hur det gick till vid slagsmålet, vartill han svarade: 'När dom kom från Byhle, hade han tre stycken med sig, och dom var fulla allihop som sprutor. Så kom Erik (Gustafsson) infarande i köket och fick tag på en stekpanna och strykjärn och sade, att han skulle ut och slå ihjäl Sme-Lasse-pigan.' Jag sade då till Sven: 'Kunde du inte ha tagit ifrån honom stekpannan och strykjärnet?' Hårtill svarade Sven: 'Det tordes inte jag, för han kunde slagit ihjäl mig, jag satt på soffan i köket hela tiden. Han var tokgig, inte hjälpte det att be honom lugna sig. Det är hemskt att vara där, bara det vore slut, så jag komme hän. Om Hilda (Gustafssons hustru) varit hemma, hade dom aldrig fått slagits.'»

Denna vittnesutsaga erhåller stöd i berättelse av annat vittne, till vilket Gustafssons dräng uttalat sig på liknande sätt angående Gustafssons tillhyggen och sinnesförfattning.

Interpellation. Sanningsvärdet av Gustafssons och hans medsammanvarnas påståenden i sig själva torde för varje psykolog, som tagit kännedom om detta mål i dess helhet, vara lika med noll. Och likväl fälldes Larsson i första rättegången på en »utredning», som huvudsakligen bestod av dessa utsagor! När nu denna »utredning» i senare rättegången måste framstå såsom en oduglig grund för Larssons brottslighet, är då icke den gällande rätten något dubiös, när enligt densamma Larsson trots den ursprungliga grundens oduglighet likväl måste befinnas brottslig?

Ingen i särskilda rättsmysterier oinvidig person kan läsa sig in i denna sak utan att tänka sig komplotanterna och icke den dönde Larsson på de anklagades bänk. Må man till och med göra det obestyrkta antagandet, att Larsson verkligen med ett tillhygge tillfogat Gustafsson ögonskadan! Vad sedan? Också om han med en browning nedskjutit en eller ett par av de anfallande ligisterna, skulle ett sådant handlingssätt utan ringaste tvekan ha godkänts av en sunt reagerande rättskänsla. Och ett sådant handlingssätt skulle också förvisso ha stått i överensstämmelse med en *förnuftigt anordnad nödvärnsrätt*. Enligt en sådan kan man icke behöva tåla något som helst fientligt angrepp mot sin kropp utan bör kunna använda vilka medel som helst, som äro *nödvändiga* för att avvärja angreppet, till och med om det blott är förestående och ännu icke påbörjats. Om gränsen för det nödvändiga överskridits eller icke, får naturligtvis icke bedömas uteslutande från skrivbordet. Utan det gäller att sätta sig in i den anfallnes situation och beakta, att om en man utanför sin bostad i kvällningen hotas av fyra sammansvurna berusade män, som på det sätt här skett, icke blott ostentativt under flera timmar ådagalagt sina brottsliga avsikter utan till och med, trots den hotades uttryckliga anmaning till dem att avlägsna sig, börjat våldshandlingar mot honom, så är *presumtionen* för, att vad han än företagit sig emot våldsverkarna varit nödvändigt för att hämma deras angrepp. En sådan nödvärnsrätt varken kunna eller vilja svenska medborgare i längden avstå ifrån. När nu vår lag måste tolkas på annat sätt, så är den otjänlig för sitt ändamål. Alla lagar måste vara sådana, att de erhålla en realiserbar mening. Förbenade doktriner böra, varhelst de förekomma, utrensas från lagarna. Men ingenstädes kunna de vara mera förkastliga än vid en nödvärnslag. Det duger icke att, när en enkel medborgare invid sitt hem anfallas av en hel liga, rättsligen bedöma hans handlingssätt med *utgångspunkt ifrån, att den anfallne vore lika fullfjädrad jurist som tränad militärstrateg*.

Även om man sålunda utginge ifrån det faktiskt dock obestyrkta antagandet, att Larsson verkligen medelst tillhygge eller på annat sätt förorsakat Gustafssons ögonskada, måste en *acceptabel nödvärnsrätt* likväl vara sådan, att Larsson skulle ha befriats från allt ansvar, intilldess åklagaren förebragt en fullständigt övertygande bevisning om, att en annan enkel man i den situation, Larsson ställdes i genom sammansvärjningen och anfallet, skulle *på rak arm* ha kunnat till sitt försvar *uträkna en för ligisterna mera fördelaktig aktionsmetod*. Ses Larssons handlingsätt mot bakgrunden av de fyras komplotter, deras intensiva förföljelse av honom och hans upprepade försök att undvika dem, och ses vidare den anfallne mannen själv, då mörkret fallit på, ensam tvångsvis ställd mot en fyrdubbel berusad övermakt, så måste sägas, att åklagaren i denna sak icke kunnat förebringa någon bevisning för, att Larssons handlingssätt — ens med det nu gjorda antagandet om hans förorsakande av ögonskadan — innebure något efter en *förnuftigt nödvärnsrätt* straffbart.

Därtill kommer nu, att Larssons orsakande av ögonskadan å Gustafsson icke är grundat på kända fakta. Denna skada *kan* ha berott på kumpanernas egna handlingar. Och efter prof. Nordensons utlåtande finnes intet hinder för samma antagande, som gjordes av polisen på orten dagen efter slagsmålet, nämligen att Gustafsson ådragit sig skadan genom fall mot en avbruten gren. Att detta

Interpellation.
(Forts.)

fall åter omedelbart förorsakats genom Larssons handlingssätt är ingalunda givet. Under sådana omständigheter har man blott att betrakta detsamma såsom en följd av slagsmålet i allmänhet, vilket åter haft sitt upphov i misshandelskomplotten mot Larsson. Men vidare. Det är icke ens visat, att denna skada *överhuvud* uppstått under slagsmålet. Gustafsson kan också *strax efter detta* ha raglat omkull och fått sitt öga skadat genom en trädgren eller på annat liknande sätt. Eller han kan — vilket visst icke är uteslutet — strax efter slagsmålet med Larsson i fyllan och villan ha fått sig en »överhaling» av någon av dryckesbröderna. Allt sådant måst ju utan vidare en förnuftig människa säga sig redan vid det förhållandet, att någon bevisning icke blivit av åklagaren framförd emot *möjligheten* att ögonskadan uppkommit kort *efter* slagsmålet med Larsson. Egendomligt nog ligger saken dessutom så till, att denna möjlighet har positivt stöd. Jag har redan erinrat om, att det finns ett vittne, som noga granskat Gustafssons ansikte en liten stund efter slagsmålet utan att ha upptäckt någon ögonskada. Vittnet har därom uttalat sig på följande sätt:

»När jag kom till Erik Gustafssons gård, befunno sig denne och drängen Sven Andersson stående å landsvägen. När jag skulle passera dessa, höjde Sven Andersson upp en s. k. Fenix-lykta intill Gustafssons ansikte. Med stora och klara ögon såg han på mig. Ljuset var tillräckligt starkt, för att den minsta skråma skulle kunna hava upptäckts, men inga sådana kunde iakttagas. Båda ögonen voro absolut lika, och då jag själv har ganska god synskärpa, är jag fullkomligt övertygad om, att Gustafsson vid detta tillfälle icke hade några som helst skador å ögonen. Cirka tre cm. över ögonbrynen hade Gustafsson en blodfläck. Då högra handens avigsida var betydligt mera blodig, och då blodfläcken över ögat syntes vara torr och så tunn, att huden mycket väl syntes, torde blodfläcken med all säkerhet härröra från den blodiga handen, med vilken han troligen strukit sig över pannan. På grund härav är jag gärna villig taga på min ed, att ingen människa skulle ha kunnat iakttaga något utöver vad jag själv iakttog vid tillfället.»

Det framgår av prof. Nordensons utlåtande, att ögonskadan, om den då funnits, ovillkorligen skulle ha upptäckts av granskaren. Jämväl den på åklagar sidan anlidade ögonspecialisten har intygat, att vittnet efter en sådan granskning borde ha märkt ögonskadan, därest den då redan tillfogats Gustafsson. Det är sålunda långt ifrån ett tankeexperiment, att ögonskadan uppkommit först efter slagsmålet. Situationen är till och med den, att motsatta antagandet förutsätter, att ett vittnesmål — mot vars trovärdighet intet funnits att invända — skulle vara falskt.

Jag säger icke, att det är uteslutet, att Larsson tillfogat Gustafsson ögonskadan i fråga. Men jag säger två ting. För det första: det finns en mängd möjligheter, som genom utredningen i målet icke kunnat uteslutas, för att skadan skett annorlunda än genom Larssons handlingssätt. För det andra: även om denna ögonskada uppstått genom Larssons handlingssätt, finns en mängd genom utredningen i målet icke uteslutna möjligheter för, att Larsson härvid endast handlat inom gränserna för en *förnuftig nödvärnslag*. — Att under dylika omständigheter den överfallne Larsson dömdes till ansvar ådagalägger, att gällande bevisrätt är så osund och farlig för den personliga tryggheten, att man icke kan tveka att karakterisera densamma såsom oförenlig med rättskulturen i ett civiliserat samhälle.

Här föreligger en rättslig fråga av utomordentlig betydelse för svenska medborgare, icke minst för dem, som äro bosatta på landet och icke ha den offentliga ordningsmakten inom räckhåll. Den rättegång, som jag tagit till utgångspunkt för denna allvarliga frågas belysning, har i vida kretsar inom befolkningen efterlämnat känslor av beklämning. För otillräckligheten i vår nödvärnsrätt torde emellertid jämväl andra fall från vår rättspraxis kunna andragas. Man måste be-

Interpellation.
(Forta.)

klaga vår svenska domarkår, som i utövningen av sitt ämbete är bunden av en nödvärns- och bevisrätt, vilkens tillämpning på detta sätt måste uppröra rättskänslorna hos vårt folk. En lagstiftning, varigenom här en bättre överensstämmelse ernås mellan gällande rätt och den allmänna rättsuppfattningen, är behöflig. Hur den skall åstadkommas, är en särskild fråga. Nu endast konstaterar jag, med stöd av vad jag anført, att vår lag i förevarande avseende icke fungerar på tillfredsställande sätt.

Det s. k. Marsjöfallet innesluter emellertid flera ting, som allvarligt upprört rättskänslorna i landet. Här skall jag tillåta mig fästa uppmärksamheten på *en* sak, vilken såsom parodisk episod i en satir över det svenska rättssamhället skulle kunna verka rätt uppfriskande, men som, insatt i den nakna verkligheten, på varje redbar medborgare uteslutande måste göra ett pinsamt och nedslående intryck. Strax innan Larsson efter avtjänande av sitt treåriga straffarbete lämnade fängelset, under en tid sålunda, då han var urståndsatt att värja sig mot utplundringsförsök, företog sig den landsfiskal, som varit hans åklagare och fått honom fälld och som därefter föranstaltat om allehanda trakasserier mot honom i fängelset för att få honom utvisad ur landet eller för all framtid berövad sin frihet på ett hospital, företog sig, säger jag, denne landsfiskal, Larssons åklagare, att få Larssons egendom utmätt, samt inropade på den exekutiva auktionen Larssons sparkassemedel å bortåt 13,000 kronor för 60 kronor samt Larssons färdnearv, belöpande sig till ungefär 2,000 kronor, för 75 kronor. För 135 kronor hade sålunda landsfiskalen tillhandlat sig ungefär 15,000 kronor, en handel som blott möjliggjordes, genom att Larsson satt inom lås och bom. Man bör också observera, att landsfiskalen i sin utmättningsbegäran hos stadsfogden i Stockholm enträget anhöll, att utmätningen omedelbart måtte företagas, »när gäldenären frigives från Långholmen den 18 februari». Landsfiskalen kan näppeligen undskylla sig med att han icke kände värdet å Larssons förmögenhet, som han inköpt för 135 kronor. Den ungefärliga storleken av det kapital, Larsson medfört från Amerika, torde ha varit allmänt känd i orten, icke minst av Gustafsson, landsfiskalens huvudman i avseende å utmätningen. Vidare har landsfiskalen i skrivelse till stadsfogden särskilt framhållit, att behållningen i bouppteckningen efter Larssons fader gick upp till omkring 20,000 kronor.

Detta utmättningsförfarande hade, som antytt, landsfiskalen låtit inleda i egenkap av ombud för Gustafsson såsom Larssons fordringsägare i avseende å det utdömda skadeståndet å över 8 tusen kronor. Jag fäster nu uppmärksamheten på, att den för 135 kronor inköpta förmögenheten å 15 tusen kronor *lagenligt* hamnade i landsfiskalens fickor. Lagg nämligen noga märke till, *dels* att domstolarna godkänt landsfiskalens inköp av Larssons sparkassemedel för en spottstyver, *dels* också att justitieombudsmannen — till vilken hänvändelse i saken gjorts — lämnat denna rättsaffär obeaktad. Gentemot Gustafsson var landsfiskalen blott redovisningsskyldig för vad som fanns kvar av 135 kronor efter avdrag för utmättningskostnaden. Larsson hade sålunda i anledning av sin skuld till Gustafsson på över 8 tusen kronor, blivit av med 15 tusen kronor, utan att få sin skuld minskad med mera än omkring ett hundra kronor. Dylika herrar landsfiskalers affärer med fängslade personers arvsrättsandelar lära icke vara något absolut enastående i detta land. Så har det sagts, och ett indirekt stöd för riktigheten i detta påstående är, att den landsfiskal, som jag här omnämnt, alltjämt åtnjuter förtroendet att vara lagarnas väktare i sitt distrikt.

Man får nu vid bedömandet av denna sak icke låta sig influeras av de mer eller mindre oförnuftiga handlingar, som Larsson i sin desperation företagit. Man får försöka skilja mellan Marsjö-målet och Marsjö-mannen. Och vad denne angår, bör man komma ihåg, att han hela tiden ansett sig vara oskyldigt dömd och att denna hans uppfattning ingalunda behöver tyda på någon sinnesförvirring utan mycket väl kan vara grundad på fakta. Man handlar icke redbart,

om man vid bedömandet av vissa Marsjömännens handlingar icke till sig ställer *Interpellation.*
frågan, vilka gärningar man icke själv skulle kunna förledas till i sin hopplösa *(Forts.)*
kamp för upprättelse, när man känner sig orubbligen övertygad om, att man
blivit oskyldigt dömd till långt och hårt frihetsstraff och till betydande ekono-
misk förlust, och när man under utstående av sitt långa, enligt egen mening oför-
tjänta straff av just den lagens väktare, som påyrkat detsamma, i sitt värnlösa
tillstånd bokstavligen utplundras intill sista öret av de tillgångar, som man spar-
rat samman under ett i sällsynt grad nyktert och arbetsamt liv. Det må så vara,
att Larsson med åren blivit en kverulant. Men, åtminstone i allmänhetens ögon,
har han då utbildats därtill *genom arten av svensk lag och svenskt åklagare-
väsende.*

Tager man del av rättegångsakterna i denna sak, framträder på ett särskilt
groteskt sätt de vägar, åklagaremakten anlitat för att få Larsson fälld, sär-
skilt hur man med de mest fantasifulla medel sökt konstruera upp ett vapen,
som ingen sett, men som likväl skall hava brukats av Larsson i slagsmålet. —
I en med Marsjömålet delvis samtidigt pågående sak anlade åklagaremakten
en rakt motsatt taktik. Jag åsyftar Hammarbymålet i anledning av mordet
på sin tid på apotekaren i Väsby. Här koncentrerade man sig visserligen först
på att få två oskyldiga personer fällda för gärningen. Men sedan detta miss-
lyckats och spåren ledde till annan gärningsman, blev åklagaremakten full-
komligt ointresserad av saken. När efter tio års vila densamma genom om-
ständigheterna ånyo tvangs fram, inträffade något ganska egendomligt. Lands-
fogde, landsfiskal och deras biträden igångsatte en livlig verksamhet genom
vilken de — *hämjade* saklig utredning i ärendet! Man åsidosatte klara vitt-
nesmål och lämnade tydliga indicier obeaktade. När kritiken kom, ryckte —
och detta är av alldeles särskild vikt att beakta — justitiekanslern till sina
underordnades undsättning. Vissa inom åklagaremakten i denna sak från den
lägste till den högste antlade metoder karakteriseras därav, att framställ-
ningar gävos, som grundade sig på falsk uppfattning av fakta eller inneburo
uppenbart otillfredsställande reflexioner över givna fakta. Trots synnerligen
starka indicier underlät man att resa anklagelse emot den misstänkte. Där-
med uteslöts varje möjlighet för viss annan person, som åtalats för att falske-
ligen ha beskyllt den misstänkte för gärningen, att till sitt försvar förebri-
ga dom i saken. Personen i fråga dömdes till 3 månaders fängelse och ett skade-
stånd på 10,000 kronor.

I en inläga till Konungen, sedermera tryckt under titeln »Hammarby och
lagarnes helgd», riktade jag sommaren 1926 dåvarande regeringens uppmärk-
samhet på myndigheternas handlingssätt. Jag underströk, att det allmänna
förtroendet för lagens väktare i vårt land syntes ha rubbats på ett mycket
betänkligt sätt. Man måste besinna, att en demokratisk samhällsutveckling i
god anda icke kunde ske, om den icke ginge hand i hand med en ökad allmän
respekt för lagarna och principen om allas likhet inför lagen. Men varifrån
skulle dylik respekt hämta sin näring, om lagarna av sina egna väktare icke
hörsammades? Om några särskilda intressen här innästlat sig inom en viss
del av vår rättsskipning och tills vidare lyckats få övertaget, därom ville jag
ej yttra mig. Men jag erinrade om att därest — såsom här syntes vara fallet
— efter en mera allmänt utbredd mening sådant hade skett, kunde icke de
menliga följderna därav utebliva. Rubbades mera avsevärt den allmänna före-
ställningen, att rättsskipningen fungerade konsekvent och opartiskt, då kunde
en motsvarande förslappning i den nödigaste allmänna moralen icke utbli.
Den kanske viktigaste kraftkällan för uppehållande av denna i etisk mening
visserligen icke djupa, men likväl för samhällsordningen högst nödvändiga all-
männa moral är just det gängse medvetandet om, att straffet framstår såsom
ofrånkomligt förbundet med vissa handlingar. Faran för en uppluckring av

Interpellation. de hithörande moraliska begreppen är särskilt stor i ett sådant fall som detta, där oegentligheter synas icke blott ha framträtt inför offentligheten, utan där myndigheterna förefalla att ha varit oberörda av allmänhetens uppmärksamhet på saken. Därigenom icke allenast får myndigheternas uraktlåtenhet en mera allmänt demoraliserande effekt, utan handlingssättet självt ter sig såsom särskilt kvalificerat. Inom vidsträckt kretsar uppfattas det rent av som ett brutalt åsidosättande från en viss klicks sida av de viktigaste landsintressen. Sådana föreställningar om en byråkratisk utmaning mot samhället äro synnerligen skadliga. Och de bliva det icke mindre därigenom, att det är lagens väktare och rättvisans speciella tjänare, vilka anses våga utmaningen.

Sådana voro de synpunkter jag utvecklade inför Konungen. De vunno intet beaktande. Därför har jag trott mig i detta sammanhang böra erinra om dem.

Aberopande vad jag nu anför, får jag anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet, att den svenska nödvärns- och bevisrätten i ovan berörda avseende fungerar på tillfredsställande sätt?

2. Anser herr statsrådet, att det svenska åklagarväsendet, såvitt av ovanstående framgår, fungerar på tillfredsställande sätt?

3. Anser herr statsrådet det tillfredsställande, att t. ex. en åklagare enligt gällande rätt kan exekutivt tillägna sig sin fånges sparkassemedel å omkring 13 tusen kronor mot ett vederlag av sextio kronor och hans arvsrättsandelar för en liknande spottstyver?

4. I händelse dessa frågor eller någon av dem besvaras nekande, är herr statsrådet hågat vidtaga åtgärder, syftande till att stärka rättsväsendet på sådana punkter ifråga, som befinnas bristfälliga?

5. Anser icke herr statsrådet — med hänsyn till det allmänna intresset för lagars kraft och med hänsyn till den enskildes trygghet i personligt och rättsligt avseende — att åtgärder av nu antydd art äro för hela vårt folk viktigare än vissa lagreformer, såsom straffreformen och processreformen, vilka, om än önskvärda, dock icke synas på detta sätt omedelbart av behovet påkallade?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 16.

Herr *Andersson* i Dunker avlämnade två av honom och herr *Johansson* i Bro undertecknade motioner, nämligen:

nr 384, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 99, med förslag till lag om trafikförsäkring å motorfordon m. m.; och

nr 385, om avslag å Kungl. Maj:ts proposition, nr 100, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 15 juni 1923 om motorfordon.

Nämnda motioner bordlades.

§ 17.

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av väckta motioner om utsträckning av rätten att rösta utan personlig inställelse vid valförrättningen.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr andre vice talmannen <i>Nilsson</i>	under	4	dagar fr. o. m.	denna dag,
» <i>Lundgren</i>	»	6	»	den 28 febr.,
» <i>Andersson</i> i Dunker	»	4	»	» 28 »
» <i>Mogård</i>	»	4	»	» 28 »
» <i>Hamrin</i>	»	2	»	» 28 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	2	»	» 1 mars,
» <i>Vahlstedt</i>	»	5	»	» 1 » och
» <i>Heiding</i>	»	4	»	» 1 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3.2 e. m.

In fidem
Per Cronwall.